

RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVO LITERATŪROS GAZIETA

TREČIAS FRONTAS

N 1

KAUNAS,
1930 M.
SAUSIO
MĖN.

U R I N Y S

M e s p a s i r y ž o m (Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo manifestas N 1)

(vietoje autoriaus) Eilėraščiai apie Baltiją

Baltijos peizažas
Meilė iš tolo
Moteris Baltijos kranto
Baltijos vėjų daina
Kavinė prie operos
Kalėjimų demokratija
Pabaltijos menininkam

Bronys Raila. Autoportretas

Antano Venclovos apysaka. Žmogus tarp piūklų

Petras Cvirka. Kodėl kelneris liūdnas

Jonas Šimkus. Aktyvizmo maršas

Petras Čiurlys. Akmuo

Kostas Gelvainis. Kalėjimo Kalėdos.

pranas morkūnas šaipėrantas

MODERNINĖ LATVIŲ LYRIKA

Butkų Juzē. Latviam

Emīlo Skujenieko moderninēs latvių lyrikos vertimai:

Janis Grots. Laiškas iš Honolulu

Peteris Kikuts. Ispėjimas pramogų yachtai

Janis Plaudis. Traukinys nakčia

Emīls Skujenieks. Vakar

Arvids Grīgulis. Smuklēje

E. Erika. Invalydas su gramafonu

Petras Cvirka. Kaip viršaitis vieškelius vedė

Pr. Daugnora. Realizmo renesansas

Emīls Skujenieks. Latvių moderniškījeji lyrikai

A. Ragaila. Platyn

Kamilius. Dvylikta valanda turi išmušti

K. Lino. Pro vokiško knygyno langą

J. Radžvilas. Pamokslas broliam

PASTABOS. Literatūros senienų sandėlis. Ilgų ausų istorijėle.

Ką dirbame („Trečio Fronto“ kronika)

Literatūros broliam

1-5

TREČIAS FRONTAS

DIE DRITTE FRONT / TREŠA FRONTE / ТРЕТИЙ ФРОНТ
RAŠYTOJŲ AKTYVISTŲ KOLEKTYVO LITERATŪROS GAZIETA

1930 m.
sausio
mėn.

N 1

MES PASIRYŽOM

Pastaraisiais nepriklausomo gyvenimo metais mes, jaunieji, prigyvenom ligi to, kad mum liko tik vienintelė alternatyva:

arba —

pasikart ant daržinės kraigo,

arba —

išleist literatūros gazieta.

Mes pasiryžom sunkesniai sprendimui, mes pasiėmėm sunkiausią iš visų pareigą:

gyventi (nes reikia),

būti rašytojais (nors Lietuvoj tai yra visų bauriausia profesija),

būti visur ir visumet aktingi.

Pralaužti merdėjimo plutai dvasios ir energijos mum pakaks.

Lietuvių literatūra, kaip ir degtinė, monopolizuota. Tik degtinės monopolis valstybės rankose, o literatūros — privatiškose.

Dėl literatūros monopolio kai kada dar varžosi du kontragentai. Bet mum abu jie — vienodo kailio.

Pirmasis — **visa romantika, visa klasika, visa reakcija, visa senovė** — monopolizavo visą romantiškąją ir klasiškąją literatūrą ir jos kriterijus ir įsitvirtino mūro pilyse: pradedant dienraštiniais oficiozais, baigiant mėnesiniais žurnalais (deja, einančiais neperiodiškai ir dažnai bankrutuojančiais).

Tačiau šis kontragentas mūsų nestebina. Literatūros monopolis — jo tiesioginis pašaukimas, duonos kasdieninės ir karjeros klausimas.

Antrasis kontragentas — **futurizmas, susenęs „jaunumas“ — „Keturi Vėjai“** — monopolizavo visą, sak., moderniškąją mūsų literatūrą ir jos kriterijus ir taip pat be pavojaus būti išmestiem įsitvirtino nepermatomo stiklo pilyse: pradedant savaitinukais ir baigiant dvisavaitinukais.

Bet ir antrasis kontragentas mūsų nestebina:

**jis buvo pripažintas,
popieriniu vainikėliu apvainikuotas,
nuėjo į Kanosą**

604315

20868

13432

ir dabar tupi pats ant savo uodegos. Jo gyvybės pulsas — tai duslus niurnėjimas, kada pajunta, kad kas nors užsimauro jo „nuopelnus“ išgriauti.

Tiesa, yra dar neva inteligentų sluoksnelis. **Tai inteligentai su aristokratiškais niuansais, iešką mūsų kultūros tradicijų ir idėjų, už kurias galėtų galvą guldyti.** Jie norėtų būti tautiškais chirurgais ir todėl leidžia „Piūvį“. Visokiariopas mūsų kultūrinis gyvenimas jiems — bala. Taigi jie, paprastai sakant, kaipo aristokratai braidžioja po balą ir ieško to literatūros kelmo (tradicijų), į kurį galėtų atsiremti.

Kaip visas politinis ir visuomeninis gyvenimas, taip **stabilizuota ir mūsų literatūra.** Kai kurias spragas uoliai užpildo Sherlock Holmes ir Edgar Wallace.

Mes pradedam darbą daug nefilosofuodami. Kada atelna momentas veikti, nėra reikalo dešimtis kartų tą patį spręsti, svarstyti, abejoti — reikia veikti! Reikia daryti! Reikia kurti!

O persifilosofuoti toks pat pavojus, kaip užsikrėsti luesu. Labai sunkus gydymas. Mažai gudragalviaudami, sakomės tiesiai, mažai rūpindamiesi premisom bei silogizmais. Tai darome sąmoningai tuo labiau, kad ir spausdintas žodis šiais laikais yra brangus, nes turi skaitytis su tam tikrom valstybinėm instancijom.

Mes taip pat **nemanom ką griauti.**

Griovimo pareigas paliekam tiems, kurių tai iki šiol buvo specialybė. Tegu griau-na, kol patys galutinai sugrius.

Mes žinom:

Lietuvai reikia tiek daug statomojo darbo, jog miesčioniškoji ambicija ir neteptų ratų trynimasis jokiū būdu negali įeiti į mūsų etikos aksesuarus.

Iš tiesų —

Lietuvoj taip tuščia, kad yra vietos statyt, ką nori,

Plačiai egzistavusius meno kriterijus mes ramiai paliekame jų ligšioliniam savininkam. Patys — **jokiom poetinėm priemonėm varžytis nemanome.** Mūsų kriterijus, mūsų estetika, mūsų siekimai, mūsų taktika —

sveikas, gyvas, jaunas, kovojantis lietuviškas bernas,

kuris pūslėtom rankom, barbariška, bet gražla, maištingai ga-

Ilna siela, pilnas svelkos gyvybės, darbo energijos, tikro žmoniškumo mellės ir kolektyvo jausmų — eina apsimovęs savo darbo klumpėm užkariauti savosios žemės, telsės ir laisvės.

Tokių bernų tūkstančiai šandie rausia dirvonus ir miestuose dėlioja plytą prie plytos: — jie stato naująją Lietuvą, jie užguiti gyvena ir jaučia, jie pilni ilgesio sukurti gyvą ir žmonišką gyvenimą.

Ir mes — esam jie!

TODĖL —

šandie

karštai

agituojam

už visokiariopą

aktyvizmą!

Už naują žmogų, naują meną, naują visuomenę, naują gyvenimą, kurio kibirkštys pradeda šviesti visą pasaulį, kurios nušvies ir mūsų vargo kraštą!

Lai gyvuoja —

**aktingas žmogus
aktingas menas
aktinga visuomenė**

Lai gyvuoja —

rašytojai aktyvistai

Tegu trūni seniai, tegu smirsta tie, kuriem moderniškasis menas buvo smagi pramoga, — mum atviras naujas platus veikimo kelias.

Mes —

TREČIAS FRONTAS —

išeinam gyventi ir dirbti.

Mes —

sveikinam ir kviečiam į darbą visus, kurie gyvi, kurie nori gyventi, kurie amžinai juda, siekia, kovoja!

Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas

(vietoje autoriaus)

EILĖRAŠČIAI APIE BALTIJĄ

Iš knygos „Baltija“

BALTIJOS PEIZAŽAS

Saulė vėjuotą vakarą
nuskendo Baltijos mariose.

Gintaro žvejai į Baltiją
išplaukė saulės žvejoti.

Per naktį nerimo Baltija.

Iš ryto žvejai į pakrantę
vežė saulę gintaro valtyje.

MEILĖ IŠ TOLO

Tave mylėti tegalima iš tolo.
Arti tu tokia kaip Baltija.
Tik todėl, tur būt, toks meilės atolas
atžėlė tada, kai nesimatėme.
Kai sutikau: nesava truputį.
Lyg gaila gelstančio atolo.
Todėl teisybė: tegu ir rūsti:
tave mylėti tegalima iš tolo.

MOTERIS BALTIJOS KRANTO

Tu tokia, kaip Daugava.
Tu tokia, kaip Baltijos krantas,
kur pušys smalingos auga
ir vėjus vėtras iš marių kramto.

Tu mano pušis ant marių kranto,
todėl tau tinka vėtrų vainikas
ir poetas, kuris supranta,
kad be vėtros niekai viskas.

Todėl tau mano meilė kaip vėtra
ir dainos — jų aidas
iš pamario vėjų išplėštas
ir — kaip vėjas — palaidos.

BALTIJOS VĖJŲ DAINA

Dainavo Baltija su vėjais.
Su vėtrom Baltija dainuos.
Rūstusis vargas dainas sėja,
piūtis ateis perkūnijos aiduos.

Skambėk Pabaltėje
laisva
kaip Baltija
daina.

Per piūtį sudrebės Pabaltija.
Per piūtį sudrebės laukai.
Perkūnija!
Perkūnija!
Perkūnija!
Per ilgai mes tavęs nematėme.
Per ilgai mūs neaplankai.

Skambėk Pabaltėje laisva
laisvų perkūnijų daina.

KAVINĖ PRIE OPEROS

Ryga. Kavinė prie operos.
Prieš piet. Maždaug pirmą valandą.
Susirinkus visokia biržos cholera
ant respublikos sprando.

Litai. Latai. Bendra muzika.
Ir bendras bankrotas.
Valstietis pakluonėj. segdamas guziką
nesusega: lopus ant lopo.

Kasdieną veža kuršiai ir latgáliai
prakaito vežimus į Rygą.
Rygoj viešpatauja biržos sauvalė,—
Parsiveža pusbonkį ir špygą.

Kaminais išrėžytas Rygos fonas
ne fabriku, bet langų išdaužytų.
Prieblandoj šaukia Provodnikas ir Unijonas,
kad darbininkai ir biržos langus išdaužyti
[ryžtus.

KALĖJIMŲ DEMOKRATIJA.

Pabaltija. Jūra. Kaimai migloti.
Aplink miškai.
Tik todėl gyvuoja laisvė vogti
pagal įstatymus, demokratiškai.

Sako, Suomiuose rankas kirto,
jei kas ką ne savo paims.
Dabar kitoki laikai virto: —
kalėjimas tautai, laisvė vagims.

O Baltija, Baltija, Baltija,
bala gi tu ne jūra.
Pušys iš gėdos rausta pakrantėje,
o tu dar vis melsvai žiūrai,
kad amžius kovojo Pabaltija,
kad būti laisvai, kaip tu, kaip jūra.

Laisvę pavogė demokratija,
pamary — kalėjimo mūrai.

PABALTIJOS MENININKAM

Broliai, jum pora žodžių
paprastų, kaip mano kraštas prastas.
Tegu ir valkata tarp jūsų pasirodžiau,
ant galvos kurio 9 vėtros draskos,
tačiau tai mažmožis, draugai!
O ir menas dar ne viskas.
Kaktos keturkampį stačiau kai atstatai,
rūsčiau perkūnijos akyse tvyska,
todėl visur žiūrėdamas
pro vėtrų prizmą
atkakliai aš agituuju
už visokiariopą aktyvizmą.
Poetai!
Dailininkai!
Muzikantai!
Atremontuokime aktingai
Pabaltijos krantą!

BRONYS RAILA / AUTOPORTRETAS

Mūsų epochos žmogui
tragingas gyvenimas.
Tenka
kai kada laiptoti stogais.
Tenka—
vadintis menininku.

Žemė
įliejo energiją, neišmatuojamą nei kilovatais.
Žemė
įliejo aorton kraują derlingą.
Broliai, jeigu galvojam mes apie statymą —
raumenų obuolio,
smagenų obuolio,
vadinas, nestinga?!

Broliai!
Nuo šiandie mūsų devyze:

agitacija
už drąsą!
Jeigu gyvent pasiryžom —
metališkai
reikia disciplinuoti kūną ir dvasią!

Geros motinos
gerai pagimdė
bernų gerą tūkstantį.
Nūtiesti naujo gyvenimo grindiniui
jėgų netrūkta gi!

Mūsų jaunystė išsirpo visiškai.
— Krašte
gimtas! Kur dėsi ją? —
Jaunystė —
tapyta ne ekspresionistiškai,
jaunystė — pati ekspresija!

ŽMOGUS TARP PIŪKLŲ

Antano Venclovos apysaka

Į kontorą įsiriti didelis garų kamuolys:— iš kamuolio išlindo žilas žmogus. Kontoroj šaltis. Užšalęs langelio kvadratas tirpsta, nes vidury kambario geležies krosnelė. Ji kuriama. Už kvadrato tartoko kiemas. Kontoroj akiniuotas raštininkas. Jis šildė sušalusias rankas.

— Kur savininkas? Kur ponas Volfas?

— Iš kur aš galiu žinoti, žmogau? Jis man nesako, kur kada eina.

Žilas žmogus į kontorą atėjo gal dešimtą kartą. Jis atleistas iš darbo prieš mėnesį. Bet buvo tvirtai pasiryžęs: — vėl atgauti vietą. Kitaip — —.

Raudonas šalikas apšarmojo nuo šalčio. Rankos sustyrusios. Jom jis surado kišenėje pradėtą papirosų dėžutę, ištraukė ir atkišo raštininkui.

— Tai tamstą atleido prieš mėnesį?—raštininkas paėmė papirosą.—Aš, mat, čia tarnauju neseniai. Kiek žinau, mano šefas kažkodėl nusistatęs darbininkus sumažinti. Netikusius atleidžia.

— Taip, taip. Bet pagalvok tamsta, — senis priėjo prie krosnelės ir prie kaistančios geležies pridėjo rankas. — Bet aš čia dirbau nuo pat tartoko įsteigimo. Aš nieku nenusikaltau, ir atleisti mane... Tai jau kaip sau norit...

Paskui jisai nutilo.

... Tiesą sakant, čia ne raštininko reikalas. Jis naujai tarnauja. — Ką jis gali pasakyti? Reikia rasti savininkas.

— Tamsta gana senas—.

Senis suvirpėjo.

— Senas... Bet pagalvok tamsta... išmesti iš tartoko viduržiemį ir palikti be jokio darbo... Ar tamsta žinai, į kokį padėjimą aš pastatytas... Ir mano šeima. Tai ne juokas, kada nėra jokio darbo ir sugrauzta paskutinė pieta.

— Žinoma, aš tamstą suprantu. — Raštininkas į krosnelę metė malkas. — Bet tamsta pamėgink kitur gauti darbo. Argi taip sunku?

Koks jis kvailas! Šis vyriokas! Valaitis jau norėjo jam žerti per akinius, uždėtus ant palšų akių. Argi jis nežino — —.

Į kontorą įėjo Volfas. Jis aukštas ir storas. Veidas raudonas kaip kraujas ir piktas. Rankos ilgos, apžėlusios. Jis juodas.

Volfas rūkė cigarą. Amžinai jis rūkė įsikandęs cigarą!

— Sutvarkyti visi užsakymai? — priėjo prie stalo. — Man skambino?

— Ne, niekas neskambino.

— Šitas pilietis vėl čia! Būkit malonus jį išprašyti. Jis nubodo man per velnią su savo vaikščiojimu!

— Ponas Volfai, tamsta turi mane priimti atgal, — sušuko Valaitis. — Aš niekur negaunu darbo. Aš su šeima neturiu ko valgyti.

— Mum nėra reikalo tamstą turėti. Aš tamstai ne kartą sakiau. Ko dar nori, ko nepatenkintas?

— Ponas Volfai, tamsta neturėjai teisės taip padaryti! Iš anksto bent turėjai mane išpėti, gal aš ką būčiau sugalvojęs...

Volfui buvo nuobodu beprasmiškai gincyti. Jis nusigrėžė. Pro nutirpusį stiklą žiūrėjo į kiemą. Ten apšarmoję darbininkai skubiai ritino medžius, siaurais bėgiais stumdė žemus vagonėlius su lentom ir rąstais.

Jis trynė rankas. Seni darbininkai buvo pakeisti jaunais tvirtais vyrais, kurie, negaudami darbo kitur, čia dirbo už šunišką kainą.

Žilas senis dar kažin ką norėjo sakyti. Bet jo gerklę užgniaužė šaltos replės. Jis sukando dantis, kad nesuriktų, akys prisipildė ašarų. Jis išėjo vėl klaidžioti šaltom žiemos gatvėm, kankinamas bado žiūrėti į kepyklų langus, į vitrinas ir ieškoti geros virvės pasikart...

Volfas jautė savo didybę. Tartokėlis, kurį jis nuolat didino, per kelerius metus išaugo į nemažą fabriką, kuris nešė didelį pelną. Vienoj iš centralinių gatvių jo bankas, kuris pelno irgi pusėtinas sumas. Be to, purvniausiame kvartale, kur aplūžėję namai ir kiemai šlykščiai dvokia, kur apdriskusios moters į gatvę pila pamazgas, kur kasdieniai svečiai vagys ir sifilitikai, jis nužiūrėjo vietą linksmam nameliui įsteigti...

Galvoj brendo planai. Tartoku galvojo nukonkuruoti kitus tartokus, į savo rankas suimti medžių plukdymą svarbiausiomis upėmis.

Tuo tarpu visi planai vyko. Kur reikia, žiaurus ir nesukalbamas, kur reikia — meilus ir nuolaidus. Prieidavo visur. Žinodavo: — meilikavimas negelbsti — pagelbės pinigai. Išmestas doleris atneš 10 ar 20 dolerių.

Priėjo prie krosnelės. Jam buvo mažumą šalta. Žinoma, daug šilčiau negu senais laikais, kada jis neturėjo nieko, kada jis utėliu graužiamas pardavinėjo laikraščius ir papirosus. Jam tada tekdavo nakvoti tvarte arba išeinamojoje vietoje. Tie laikai seniai praėjo. Tiesa, tai biau rūš laikai, bet jie nebegrįš —

— Daugiau? Tamsta daugiau nieko man neturėjai pasakyti?

— Darbininkai vėl ima bruzdėti.

— Kas juos kursto?

— Lišauskas ir Adomaitis.

— Tamsta esi tikras?

— Taip. Aš suspėjau, tamstai patarus, jų tarpe įsigyti patikimą žmogų. Mes galime būti ramūs.

Volfas nemėgo jaudintis. Dūšios gilumoj jis buvo bailus. Kartais jį gązdindavo piktas darbininko žvilgsnis. Jis visas sudrebėdavo, išgirdęs mašinos švilpuką. Tačiau jo raudonam kaip kraujas veide nebuvo žymu niekad jo jausmų. Kaip aklina užkaltoj geležinėje dėžėje, jame viskas žūdavo be aido.

— Kvailys! — sušuko Volfas. — Kodėl mes negalėtume būti ramūs?! Manai, aš bijau tų kurstytojų? — Aš jų bijau tiek, kiek savo pasturgalio garso.

P e t r a s G v i r k a

Kodėl kelneris liūdnas

Ant gatvių saulėlaida raudona,
Raudonas restoranas.
Tenai dainuoja apie Ramoną
Ir pritaria gitara.

Balti kelneriai paduoda vyną,
Paduoda vyną brangų.
Galva apsvaigus, velnias žino, —
Nuo vyno ar nuo tango.

Kelneri, kelner, tu toks nuliūdęs,
Kai virgdina gitarą. —
Juk čia geriausi valgiai, vynas,
Juk tavo restoranas.

Ne man valgiai, ne man vynas,
Ne man nei gitara.
Ponam nešu ponų valgi, —
Ponų restoranas.

Raštininkas nenusiminė. Kad jo apskrumas Volfui patiks, jis žinojo.

— O vis dėlto tu padarei gerai, — Volfas po kiek laiko suplojo raštininkui per petį.
— Gerai padarei, kad tave šimtas perkūnų.

Iš kontoros išėjo patenkintas. Informacija jį nudžiugino. Pagaliau! Pagaliau paaiškės, kas kaltas dėl tos netvarkos tartoke, tų neseniai įvykusių kvailybių, to reikalavimo padidinti mokestį!

Jis vaikščiojo po kiemą. Čia daug žmonių, sušilusių ir prakaituotų, sniege klampojo suplyšusiais batais, išblyškę, sulinkę, pusalkaniai. Smilkiniuos išsišovusios mėlynos gyslos. Įtempę paskutines jėgas, petim jie stūmė drūtus sunkius medžius, vilko lentas, krovė jas į rietuves ir į vagonėlius. Jiem iš burnos garavo, plaukai ir antakiai buvo šlapi ir atraukti šerkšno. Po lentine pastoge ūždami šokinėjo piūklai. Piūklai rijo medį, iš medžio tryško baltas kraujas.

Volfas vaikščiojo patylom. Jis bijojo šitų darbininkų su kirviais rankose, jis bijojo šitų žmonių, kurie rankose laiko lentgalius. Jam

rodės, kad čia jo priešininkai, kad jie jį užmuš. Kartais jo kraujais pasruvusios užtukusios akys sutikdavo aštrias akis išbalusiame jaunam veide, ir valandėlę jos susidurdavo. Žiauri kova eidavo tarp šio seno despoto ir jaunos galingos darbininkų klasės, kuri tame žvilgsnyje,—alkaname darbininko žvilgsnyje ir užtukusiame darbdavio žvilgsnyje,—buvo ne mažiau įtempta ir baisi kaip revoliucijos aikštėse ir barikadose.

Piūklai dūzgė. Byrėjo druožlės, pro plonus juodus geležies kaminus vertėsi dūmai į mėlynai metalinį dangų. Aukšta lentų siena aptvertas platus kiemas užverstas medžiais, lentgaliais, špaltom.

Vinim pakalti batai sniege spaudė gramozdiškas žymes. Iš dantų vis neišleido cigaro. Jis nuėjo prie mašinų.

Adomaitis buvo nusimetęs kailinius ir kepurę. Buvo mašinistas. Energingas veidas beveik vaikiškas. Jis buvo dar kūdikis. Išmestas iš technikos mokyklos po to, kai tapo areštuotas ir už politiką kalėjime išlaidytas 1/2 metų. Volfas jį priėmė čia: jis pasirodė sumanus ir gabus. Padirbėjęs jis ėmė pavaduoti mašinistą. Mašinistas susirgo, dėl to buvo atleistas. Adomaitis užėmė jo vietą.

— Labas rytas, ponas Volfai! Kaip sveikata?—sušuko jis, atžerdamas kaire ranka į viršų geltonus plaukus.

Volfas atsakė nenorom. Kurstytojas! Komunistas! Jei jis būtų turėjęs geresnį mašinistą, jis dar šiandie būtų liepęs jam nešdintis iš tartoko.

Dabar jis tylėjo. Perėjo mašinų skyrių ir išėjo į kitą pusę, kur darbininkai rito medžius į vagonėlius, kurie stūmė juos į piūklus. Čia dirbo ir Lišauskas. Girgždančiu sraigtu jis veržė medį prie vagonėlio, raudoną šaliką permetęs per petį. Paskui jis sustojo ir pradėjo šildytis rankas, daužydamas jom kryžmai sau per pečius.

Tas šildymasis truko pernelyg ilgai. Volfas tas ėmė nervinti. Jis priėjo artyn:

— Aš garantuoju:—jeigu tamsta smarkiau padirbėtum, rankos tuoj sušiltų.

Lišauskas visas paraudo. Raudonumas užliejo pailgą liguistą veidą, raudonos pasidarė ausys. Šie žodžiai jį ižeidė. Ar jis neturi teisės sušilti sustyrusių pirštų!

Atžėrė:

— Tamstai, matyt, net perdaug karšta. Gal padovanotum man savo kailinius?

— Prašau uždaryt srėbtuvą,—tarė Volfas įnirtęs.—Kas per chuliganizmas! Aš patariu tamstai mažiau kalbėt, daugiau dirbt!

— Aš kalbu, nes esu kalbinamas,—sušuko Lišauskas uždusdamas.—O kuo tamstai nepatinka mano darbas, šimts velnių, ponas Volfai, norėčiau aš žinoti!...

Volfas nieko neatsakė. Apsisukęs nuėjo. Darbininkai juokėsi:

— Gerai atrėžei tam velniui!

— Mes jam dar ne taip užgiedosim.—Lišauskas petim stūmė sunkų medį.—Pamatysit, vyrai.

2.

Baltas žiemos vakaras. Iki vėlybos nakties Volfas tikrino savo banko dienos apyvartą. Vyriausiojo buhalterio kambary tamsiai degė lempa.

— Rodosi,—tarė buhalteris, glostydamas savo žilą barzdą,—rodosi, mūsų sumanymas pradeda išėiti aikštėn. Dabar už skolinamą kapitalą mes imam ligi 40% mėnesiui. Jum yra žinoma, kad įstatymas—

— Bet ar tamsta nežinai, jog įstatymai yra tam, kad jie būtų apeinami! Juk mes vekselyje to neįrašome. Procentai atskaitomi iš anksto, išduodant pinigų trumpalaikiui terminui.

— Taip, taip. Bet vis dėlto štai aš gavau grasinamų laiškų. Be to, prieš tamstą yra rasta išmėtytų proklamacijų,—atidaręs stalčių, jis išėmė iš ten kelis mašinėle rašytus laiškus ir žalias proklamacijas.

Velnias! Ten buvo įvairios nesąmonės.—Ten buvo grasinimai dėl per didelių procentų. Ten buvo grasinimai dėl išmestų iš tartoko senų, niekam netikusių darbininkų... Dėl to mėšlo.—

JONAS ŠIMKUS AKTYVIZ

Gyvyn,
aktyvyn, aktyvyn!
Plieniniiais sparnais
apskrieti,
aplėkti,
apsėt kaminais,
kol dūmais ims virsti visi kaminai,
kol plienas įkais!

Gyvyn,
aktyvyn, aktyvyn!
Lai mūsų pilkam,
paprastam
žeminyne
pakyla priekalai, plaktukai ir kūjai!

Mes dūšia prie dūšios
ir gryčia prie gryčios
nušim,
nužengsim
į priekį iš šičia!
Kam smilksta po nosim supuvę grabnyčios —
užpūsim!

Gyvyn,
aktyvyn, aktyvyn!
Per judančią žemę mašinos

ir minios
ir minios
ir minios...

Kas nesitrauks — tą sumynios.
Pralėks,
prasidaus
pro turbinas,
kaip smėlis,
kaip tirpstantis švinas.

Gyvyn,
aktyvyn, aktyvyn!
Mes — trečiam fronte.
Kam nervinas nervai ir kraujas dar gyvas —
talkon tie!
Kovon tie
su bendru pasyvu!
Mes vežam gyvenimą
lokomotyvu.
Mes budinam
judinam
judinam
judinam.

Gyvyn,
aktyvyn, aktyvyn!

M
O
M
A
R
Š
A
S

— Gerai,—tarė Volfas.—Labai gerai...

4.

Prasidėjo streikas —.

Volfas trunkydavo naktim po restoranus. Jis sukiojosi stambių pramonininkų tarpe. Jis vesdavo ten kažkokias derybas, darydavo sutartis, sumušdavo rankom, o paskui, vėlai nakčia, vienu vieną, klampodamas per gilų sniegą, blaškydavosi gatvėse.

Gerdao. Tada jis gerdao be galo daug. Įleidavo į purviną smuklę ir, atsistojęs ties aplaistytu bufietu, pildavo į save dvokiančią degtinę arba spiritą.

Jis atsimindavo tuos senus laikus, kada buvo valkata, kada daužydavos aferistų ir vagių kompanijoj ir gerdao denaturatą.

Volfas palinksmėdavo. Štai, pirštu jis moja vieną moterį. Moteris dar jauna, bet pamėlynavusiu veidu, su viena akim, o vietoj kitos (jei abi būtų—pro jas matyti moteriška dūšia, skaisti arba purvina kaip neskalbta mazgotė), o vietoj kitos—buvusi žaizda. Valkata jai vieną naktį peiliu išgręžė akį.

Ji prieina. Volfas visas kratosi iš juoko. Pila jai degtinę. Savo riebiom lūpom stengiasi jai pabučiuoti ausį. Kažkas pradeda kvatotis.

Moteris geria. Ji juokiasi tyliai ir gailiai, lyg vėjas ant pageltusių rugienų gęstant saulei. Ji pageltusi kaip manekenas. Ir ta moteris svajėjo tada apie meilę sode tarp medžių, apie meilę su lyrika?

Vėliau Volfas geria konjaką. Kitame restorane. Čia moterys. Čia jų daug. Jis diriguoja. Jis dainuoja nežmoniškai gergždžiančiu balsu pikantišką dainušką. Moters spiegia apmokamais balsais. Nes reikia spiegti, jei imamas pinigais.

Volfas nesiskaito su nieku. Lipa ant stalo. Jis — šiąnakt viešpats!

Svaido pinigus. Metalas žvangėdamas byra ant grindų, popierinių asignacijų pluoštai šlama jo rankose. Jis nori, kad būtų linksma! Šaukia tarnus. Tarnai klauso, nes apmokami. Visiems beria pinigais. Jis nėra toks šykštus, kaip kalbama!

Smagenyse lūžta beprotiškiausių minčių nuotrupos. Rikiuojasi, sušvinta minčių grandinės, kyla ir vėl staiga gęsta nepaprastai drąsūs ir originalūs idiotiški sumanymai — ir vėl prieš akis kažkam reikalingos moters, kurios lažo jo batus, o jis jas spardo. Muzikantų būbnei ir saksofono garsų mišinys kankina ir plėšo smagenis. Ši negriška muzika artima jo prigimčiai, jis jaučias su ja sujungtas, jis jaučia, kad reikia šokti, nes saksofonas toks gašlus, jo skambėjimas toks nežmoniškai raudonas, jog visose gyslose staiga kraujo lašai ima varvėti, kiekviena gysla dreba ir įsitempusi kažkur plėšiasi, ir dūšia ima rėkti kanibališkoj garsų, spalvų ir šviesos mirgėjimo lignonėj.

Ach, jis lignonis! Jis mažas kūdikis, atsiradęs tarp bepročių. — Išgelbėkit mane! Išgelbėkit mane! — Jis rėkia. Jis ima bijotis. Visas dreba. Verkia. Assignacijų lietus byra ant grindų; jis bėga į gatvę.

Baisiai pavargęs. Kur mano namai, kas aš, ko aš noriu, kur aš einu? Kažkur buvo cigarai —. Kažkur ugnis. Jis nelaimingiausias žmogus! Jis negali nieko rasti! — —

Jau vėlu. Gatvės viduriu skuba moters. Lyg baidyklė, jis slenka pas'eniais pamažu,

eina lyg baidyklė, išskėtusi juodus skvernus, ir didžiulis šešėlis spindi mėlynam sniege. Moters bėga. Moters bijo. Jo veidas atrodo per daug raudonas, prietemoj jis atrodo kruvinas, o kraujo naktį žmonės bijo.

Dar dega vėlybų restoranų lempos ir automobilių akys plyksi gatvių užlūžimuose. Juoda baidyklė praeina pro tamsią bažnyčią, kurios bokšto laikrodys muša niekam nereikalingas valandas. Sustoja ties kažkokiais vartais, įeina į kiemą. Beldžiasi į duris. Niekas neatsako. Jį ima įnirtimas. Beldžia vis smarkiau.

Galų gale. Galų gale atsiminė. Surado raktą. Pats atsirakina duris. Įeina į kambarį.

Jis atsirado savo tartoko kontoroj. Čia šalta, bet lengviau. Jau savaitė, kaip sustojo darbas. Nesvarbu — mašinos suksis ir vėl! Piūklai vėl šlamės, rydami pušį ir eglę — storą, liemeningą, sakuotą.

O, kaip puikiai medis verkia! Kaip puikiai verkia medis!

Jis įsiklauso. Girdi aiškiai — mašinos ūžia. Mašinų piūklai zyzia, vagonėliais vėl rieda stori stuobriai. — Volfas norėjo pažiūrėti pro langą. Akių vokai sulipo. Žinojo —: mašinos eina vėl. Kas jas paleido? —

Volgas jautė, kad būtina dar kažkur turi eiti.

Jis mėgino keltis. Bet buvo visai girtas. Sunkiai sudribo už stalo.

Tartoko mašinų ir piūklų siluetai, lentinės namų konstrukcijos neaiškiai brėžėsi ryto fone. Mašinos stovėjo be darbo. Jų metalinės alkūnės, geležiniai ratai ir žvilgantys plieniniai piūklai laukė vėl rankų, kurios jas įjudintų. — —

(Apysakos tęsinys dabar negali būti spausdinamas, bet kada nors bus išspausdintas).

PETRAS ČIURLYS / AKMUO

Turtingo miesto kryžkelės kampe pasirodė nedailiai didelė ir bėdina Domo Pėžos figūra. Jo akys buvo daugiau, kaip kasdieniška, išverstos, truputį šlapiai raudonais blakstienų kraštais. Plaukai pakaušy, remiami kalnieriaus, stojosi, nelyginant pavasarį balos medžių augmenai. Jo drabužiai buvo sunėšioti ir skylėti.

— Cha cha cha... tau keliai linksta, kvaily! Bijai...

Pats sau triukšmingai šaukė, o žodžių garsai gerklėje jam braškėjo.

Miesto kryžkelėj, kaip to reikalavo visa rimtis bei tvarka, žingsniavo neskubiu, jam tik vienam žinomam ir įmanomam, žingsniu pilnas pasitenkinimo ir godonės policininkas. Jis žingsniavo tam padarytu cemento taku, kas kartą prie galo sustodamas, pakeldamas galvą ir apžvelgdamas patenkintas praeivius. Jeigu reikalinga buvo, darė lazduite ženklus, visai panašius į komandos, ir vėl grįžo. Jis ir atrodė policininku gimęs.

Aplinkui spaudė akis iš kaktos mirgantis virpėjimas. —

Brangūs avies kailio mėlynai išdažyti apmušalai, kurie paliesti taip švelnūs. Geltonai puošnūs drabužiai ir jų apdarėliai. Auksas. Gintaro, didelėm galvom, špilkos, kuriom buvo pervertos ne prastesnės skrybėlės, tiek puikiai apgniauziančios galvas, darančios jas apvaliom, plokščiom ir pailgom. Atlenkimais dažnai gudriai slepiančios gražius veidus. —

Visa tai čiuožė turtingo miesto kryžkelės trotuarais. —

Vaikai. Jų riksmas ir krykštavimas. Gražios ir patraukiančios moterys. Jos ėjo. Linksomos. Jų šimtai pro šalį palengva stūmėsi. Jos kilnios ir garbingos. Tiek malonios pažiūrėti, nes jos buvo prabangoj ir puošnume, o jų apsilvilkimas brangus.

— Cha cha cha... tau kinkos dreba! Išsigandai. Baily! —

Sopanciai skaudus balsas plėšėsi.

Domas Pėža palinko prie elektros lempos stulpo. Jo žvilgis buvo nukreiptas toli toli.

Policininkas pakėlė lazduotę visai prie josies.

Domas Pėža nutraukė kepurę. Jis sulamdė ją dešinės rankos didelėj saujoj, kaire kažką prilaikydamas po drabužiu prie krūtinės.

— Taip. Mane visi vadina Pėža. Tai mano vardas ir pavardė — Domas Pėža.

— Tamsta?!—

— Taip. Aš turiu dokumentus.

— Tamsta galite užsidėti kepurę.

— Bet, žinote...

— Tai nereikalinga.

— Bet, žinote, akmuo. Akmuo reikalingas. Jais iškloti gatvių grindiniai. Dideli ir platūs...

Policininkas parodė lazduite jam nestovėti.

Jis, tartum supratęs, jog turi klausyti, tartum jausdamas vietoj didelį nuovargį, pasiruošė.

— Akmuo, — sušuko jis, negalėdamas paleisti taip maloniai su juo pasielgusio policininko. — Akmuo. Jis tinka. Su juo galima padaryti... Jis sunkus, gali slėgti... Akmuo...

Praeinantieji pradėjo jį pečiais užkliudyti ir kočioti. Apnuogintas jo viršugalvis toli-

Kalėjimo Kalėdos

Išbaletas buvo rytas. Kaip paprastai — šešiomis

— atsikėlėm.

Bet mum pasakė: šią naktį Kristus gimęs.

Tačiau už kryžių lango — girdėjome — išėles

Dantis kaleno vėjas juodos audros siautime.

Taip pat duris uždarė. Taip pat skambėjo

fraktai.

Ir diena buvo liūdna. Širdis gėlos pritvinus.

Ir mes nepatikėjome, kad gimė šitą naktį

Tasai, kurs Kristumi vadinasi!

Kostas Gelvainis

š a i p ė r a n t a s

pranas morkūnas

žiemarės šaltupiu paližęs
važiukliauju pasidanguravęs
ratinėjas ratailiška saulizė
sidabrinėjas sidabrališka žiemarė

sumūlinau savąlą merguką
žargiam draugine
dėbesairį partrylę
ašą tavyčius papalus sučiurpęs
kadlam laulumus laimynė

čirpu
čirpuliavoji

vykelniop meilėvirpas
mazgotravėjon
žvypt
velnelijon
šaipėloju
galunkas kalnarantas
manėn neįsijo
ašana stipranas
tar-ra-ta-ta

Šis daiktas spausdinamas kaip idomus formalinis eksperimentas

nosi. Sunykusius ir kuokštom išplikusius
plaukus vėjas taršė. Jis nyko minioj.

Turtingo miesto kryžkėlė užė ir toliau.
Čia gyvenimas smarkus ir spartus.—

Patogiai įrengti arklių vežimai. Jų
plačios, minkštai išmuštos sėdynės.
Puikiai išpoliruoti automobiliai. Jų
nepaprastais lapais žerinti šonai pli-
kinančia spalva, lygiai brokato me-
džiaga, iš kurios ne viena moteris
slaptai širdy tiek geidžia turėti sau
drabužį. Maži ir kuklūs taxi.—

Ir kaip vykusiai tam dirigavo policininko
lazdutė.—

Praeiviai. Jų skubūs žingsniai.
Rūpestingi veidai. Čia ir jaunas,
dažnai alkanas, studentas, į viską iš
aukšto ir paniekinamai žiūrįs. Ponai.
Jų plačios ir išminties pilnos kak-
tos. Taip tiko jiems važiuoti, nes
jie buvo riebus ir drūti, o jų kojos
silpnos.

Priešingos kryžkelės kampe vėl pasirodė
nedailiai didelė ir bėdina Domo Pėžos fi-
gūra. Jo akys buvo daugiau, kaip kasdie-
niškai, išverstos, truputį šlapiai raudonais
blakstienų kraštais. Jis jau nebeturėjo kepu-
rės, o jo apsilvilkimas buvo sunėšiotas ir
skylėtas. Jis didelėm purvinom rankom
laikė prie krūtinės spausdamas akmenį.

Jis spoksojo, o policininko lazdutė vėl
iškilo prie jo nosies.

— Jūs esate geras žmogus. Bet akmuo.

— Akmuo?! —

— Akmuo tinka. Ant akmens gali —

— Kas?

— Ištikšti...

— Kas?

— Kraujas.

— ?! —

— Akmuo gali būti kraujuotas.

— Tamsta?! —

— Jūs esat geras žmogus. Akmuo gali
būti krūtinėj. Gali kaip akmuo krūtinėj
slėgti.

— Tamsta, kam tas akmuo?

— Manó sūnus...

— Sūnus? Tamsta turėjai sūnų?

— Jis buvo jaunas... Jo vardas ir pavar-
dė Kazys Pėža.

— Sūnus Kazys Pėža?

— Jis jaunas mirė.

— Kazys Pėža?! —

— Jis buvo sušaudytas! Mano sūnus!

Didelės purvinos rankos spaudė prie krū-
tinės akmenį. Gysloti pirštai apviję aštrius
jo guzus. Jo geltonai išblyškusiam veide
akys buvo daugiau, kaip kasdieniškai, iš-
verstos. Jis žiūrėjo toli toli toli toli.

— Cha cha cha... tau keliai dreba! kvai-
ly, bijai, kad galėjo ištikšti ant akmens sū-
naus kraujas!

Jis bėgo gatve ir šaukė pats sau. Jis iš-
kėlė akmenį ir šaukė.

Policininkas tebevaikščiojo jam tik vienam
žinomu ir įmanomu žingsniu. Jis padarė
lazdutę ženklą beprotį Domą Pėžą areštuo-
ti. Ir pakilusi jo rankoj lazdutė drebėjo.

O, tos puikios rudens mėnesiais dienos
— kad dangus pradryksta, laužosi miestas
ortoklazo žvakėm. Ir toli toli, tenai gatvėj,
tarp žmonių, iškeltos purvinos, kaulėtais gu-
zuotais riešais, rankos. Jose akmuo ir so-
pančiai skaudus balsas.

— Drebi... kraujas...

Moderninė latvių lyrika

LIETUVAS JAUNO RAKSTNIEKU AKTIVISTU KOLEKTIVS PRIECAJAS VARĖDAMS
REDŽĖT SAVĄ SAIMĖ ARI JŪS, BRAŪU LATVJU TAUTAS JAUNIE DZEJNIEKI.

MŪSU KOPEJIEM SPĖKIEM LAI TOP IZVEIDOTA BALTIJAS REPUBLIKU JAUNO
AKTIVISTU RAKSTNIEKU INTERNACIONALE!

Emilio Skujenieko vertimai

Butkų Juzė

Latviam

Toll toli
broliškas balsas beldžias.
O taip arti —
lyg mano tėviškėj liūdnoj
žiogeliai meldžias.
Juodi vargai
išmargino šią žemę mažą.
Tamsoj nebeatome, kur mūs draugai,
kame kurs kokį eina lažą.
Ir ten ir čia
Jaunatvei lenkias sostai,
nes žybteli žaibai
ir griausmas įskelia audrose.
Tikrai, suriš mumis ne tostai,
o tik bendra žmonių kančia,
kuriai atpirkt mes dirbam išsijuosę.

Janis Grots Laiškas iš Honolulu

Laišką šį iš Honolulu
jei šįvakar gausi tu,
tai žinok, prie kito gulu,
draust jam nieko nedirštu.

Tu gali manęs šiandieną
nemylėt, nekęst. Tiktai
jei pavasario dar vieno
tu ligšiol nepamiršai.

Atmintis manęs neklauso,
nebepamenu. Tą ryt? —
Išgerta stiklinė sausa:
stiklas lieka nūn praryt.

Tu dingai kovose, toli,
tėvo irgi negirdėt.

Po šaka pakorė brolij: —
kas belieka man pradėt?..

Sirgo motina. Mes vienos
Kryman ejom pagaliau.
Gal ten bus lengvesnės dienos,
gal ten žaizdos gis greičiau.

O tu Kryme! Juodas Kryme,
Juodų jūrų pakraščiai.
Ten visi laivai nurimę,
ten nei tu man nerašei.

Pirmą kartą palydėjau
seną turką į namus.
Aš šypsojau — jis mokėjo,
jis man brukio pinigų.

Bet užteks. Tik mirštant močiai
teko šiuos girdėt žodžius:
„Prikentėjau aš lig sočiai,
tau negreit skruostai nudžius“.

Bet užteks. O, krašte Krymo!
Laimės nieks nebeatneš.
Aš lig savojo mirimo
nesulauksiu čia tavęs...

Ir dabar po Honolulu
plaukus sau kasdien draskau,
nes kasnakt su šimtais gulu,
kad uždirbčiau duoną sau.

Kaip stiklines šukių gaidas
stengias grindinys praryt —
taip šios eilės lai nuaidi,
tau geriau jų neskaityt.

**Peteris Kikuts Įspėjimas
pramogų yachtai**

Ach, tai
Pramogų yachtai, —
Linksmi ten žmonės važiuoja,
Muzikai gaudžiant, skepetom jie mosikuoja,
Šaukia: gyventi gražu!

Štai, pamažu
Svyła cigarai ir keliasi dūmai,
Ponios — kaip žydintys krūmai
Skleidžia kvapsnius, kurie net matyt.
O man — ar tai žiedus barstyt
Aprašant šią linksmą kelionę,
Aistringą svajonę —
Mėlynai jūrai banguojant,
Yachtai siūbuojant.

He! —
Draugai, ne!
Laivas šarvuotas,
Rausvi žibintai stiebuos tuos,
Šaukia išplaukt skubinai —
Vėjui pakilus, visi mes sulipsim tenai!
Linksmosios iškilos galas jau laukia,
Nors jie baimingai ir šaukia:
Ach, tai
Pramogų yachtai!

**Janis Plaudis Traukinys
nakčia**

Laukais, per miškus, per raistus,
Išlenktais gelžbetono tiltais,
Pro lempos žibančių stočių eilę,
Kur įlipa, išlipa skubėdami keleiviai
Ir dingsta nakty —
Nužia įsai — greitasis traukinys —
Tik čirškančių žiezirbų lietus
Lyg paukščiai auksiniai
Per stogus tamsoj išsiskleidžia.
Pro bokštus pilkuosius,
Pro medžių viršūnes apleistas —
Lyg žinios tai dienai,
Kurion sunkiai šniokšdamas skuba
Nakčia traukinys.

Emils Skujenieks Vakar

Dar vakar
Mes priešais viens kitą sėdėjom.
Oranžinės uždangos mus nuo pasaulio atskyrė.
Tu susimąstei.
Neišgertą stiklą ilgokai pirštuose sukiojai —
Sakei,
Jog gyventi nelengva.
Nors vakar
Mūs protas tylėjo,
Bet kraujas užė
Ir aistra mus nešė lyg šėlęs arklys...
Bet šandie
Aš sėdžiu už uždangų vienas,
Ir vėl neišgertasai stiklas ant stalo.
Bet vakaras man vakarykštis atrodo
Cigaras užgesęs — jį sutrinu pirštuos,
Nes kitą kartą uždegtas bus jis kartus.
Ir ilgą aš mintį, kaip dainą tetulės,
Mąstau apie mus:
Tave ir save, —
Mąstau, kad gyventi sunku,
Bet — ir mirti nelengva...

Arvids Griģulis Smuklėje

Ranka apyranky
Pakelia likierio stiklą...
Klaidžioja akys, lyg karštligės pilnos,
Nuo veido į veidą...
Čia pat, šalimais,
Jaunas poetas — pikaristas
Nuobodžiai skaito
Apie sukilimus
Salamonų salose...
Kažkas kažką klausia.
Po mano žvilgsniu
Pilkasis smuklės marmuro stalas
Virsta jūra banguota...
Aš atsistoju ir šaukiu:
— Draugai!
Mes tiktai žiurkės
Ant skęstančio laivo...
... užkerta man žodžius saksofonas:
„Deine Augen...“

E. Erika / Invalydas su gramafonu

Iš literato užrašų apie Vakarų Europą

Per karą neteko jis kojų, bet laimėjo gramafoną. O gramafonas buvo jo sena svajonė.

I Pastaba: — biurgeriškos laimės idilija, pavyzdžiui, gramafonas, perkrautas daiktais daikteliais, žmona tokia kaip gramafonas ir t. t.

Tačiau šita svajonė tik dalinai išsipildė, nes besvajojant Kaizeris pašaukė į karą vardan Dievo ir Tėvynės. Dėl Kaizerio, Dievo ir Tėvynės jis paaukojo abidvi kojas. Vieną koją paliko ten kažkur ties Verdūnu, kai atakavo prancūzų tvirtovę, o antrą koją ligoninėje nupiovė. Išleidžiant iš ligoninės Kaizeris narsiam savo kareiviui amžinai garbei davė geležinį kryžių, valstybė — amžinam patogumui ratukus amžinai važinėti, o Raudonojo Kryžiaus ponias dovanojo tėvynės karžygiui gramafoną, kad per daug neliūstų be kojų.

Taip jis laimėjo gramafoną ir grojo ant gatvės kampo. Karo maršus ir meilės dainas. Žinoma, ne dėl Dievo ir Tėvynės.

...kojos. Kur kojos?

Gramafonas pradėdavo gergžti. Jis galvojo apie kojas. Ten, kažkur ties Verdūnu.

Ten kažkur ligoninėje. Koją kirmėlės sudėdė vardan...

...šrapnelis atplėšdamas koją atplėšė ir Gretę, tokią mergiotę, su kuria jis ketino susivesti, turėti gramafoną...

II Pastaba: — ekskursija apie vieną meilės vakarą birštubėje, kur jis su kojom ir ji... ach, kokia tai buvo didelė laimė. Jis savo kojom mindžiojo jos kojas.

Gretė tik apsverkė, kai pamatė jį su ratukais, su geležiniu kryžium ir su gramafonu ir — nuo to laiko jis daugiau jos nematė. Namie buvo sena motina. Ta kasdien verkė. Verkė ir tą dieną, kai pirmąsyk jį išvežė ant gatvės kampo su ratukais, kryžium ir su gramafonu.

...verkė ir jis, kai ant gatvės kampo grojo meilės dainas, nes meilė drauge su kojom sukirmijo. Tačiau, kaip vietoje kojų atsirado ratukai, taip vietoje meilės — irgi.

Temstant ant kampo, kur jis grojo, rinkdavosi gatvės merginos. Per daug apsipratę su dvikojų vyrų meile, pamėgino bekojo meilės. Patiko. Vakarais, pramogai, parsiveždavo bekoji invalyda pas save, grojo gramafonu, uostė kokainą, rūkė opijų ir t. t. linksminosi.

III Pastaba: — motina, žinoma, nerasdavo tokiomis vakarais invalydo ant kampo, bet motina galėjo ir numirti arba apakti dėl dažno verkimo, o invalydas dėl patogumo persikraustė pas merginas.

Gramafonas gergždė. Taip, kad lyg kojas piautų. Merginos kilnojo kojas ir visaip kitaip judėjo. Šoko, — prisiuostę, prisigėrę.

— Bekoji, einam šokti! — viena pasakė.

— Einam. Einam! — suriko visos.

— Atstokit galų gale. Atstokit, kad sakau.

Invalydas prišliaužė prie lango. Rankom užsikėlė save ant lango.

— Žiūrėkit, žiūrėkit! — suklyko mergos. — Bekojis sau galą darosi.

IV Pastaba: — galo bekojis nepasidaro, nes tai būt žioplas apysakos baigimas, apysaka gali baigtis taip: —

invalydas ir kitas dienas grojo ant gatvės kampo ir vienose išvakarėse pasitaikė bedarbių — irgi karo, tik kitokių, bedarbių, beduonių invalidų — demonstracija, užkliuvo bekoji invalidą, ir jis su ratukais, geležiniu kryžium ir gramafonu pateko į bendrą demonstraciją. Gramafonas grojo karo maršą. Minia dainavo internacionalą.

— Šalin karas!

— Tegyvuoja internacionalas.

Policija demonstraciją išsklaidė.

Po demonstracijos išsklaidymo liko: apversti invalydo ratukai. Po ratukais pats invalydas. O gramafonas, — svajonė ir realizuota, — arklio kanopa sumintas neramiai dairėsi į šalis, tartytum būtų užspringęs.

NB. — Taip baigiasi teoremos. Viskas, kas reikia, įrodyta.

Petras Cvirka

Jei Vidgirio valsčiuje lietus, — vandens iki bambos; jei vasaros deganti kaitra, — uodų debesys.

Lango neatversi, negalėsi užmigti per visą naktį, parėjęs aręs ar šieną piovęs.

Jei sniegti — prisnigs kalnus, užpustys kelius, pavasarį gi viskas kai pasileis — ir vėl vandens iki juosmens. Todėl dažni nederlingi metai valkiojosi Vidgirio žemėje. Ir buvo liūdna ne tik žmogui, bet ir veršui, pririštam ant nurudusių ganyklų.

Gal kad girių kraštas, pelkių kraštas.

Tas žmonių nelaimės ne guodė, bet dar labiau opino viso valsčiaus galva, viršaitis Dūda. Pusamžis viengungis iš galų galinio kaimo.

Iš pradžių Dūda nieko sau: ir žmonės gyvė jį, ir kaip žmogus buvo, bet kai pradėjo garlaiviu į Kauną važinėti, o kažin kas į laikraštį parašė, kad žymus veikėjas, — pasipūtė, išpuiko.

Paskum pradėjo vaikščioti su vikaru ir ruošti balius, alų vis raugti — ir pasmirdo pats alum. Tas valsčiaus galva. Valsčiuje nelaimių daug, ne du šimtai. Daug prašymų, aplinkraščių, amžinai raštinėje piliečių būrys nuo ryto iki vakaro, bet Dūdą sunku pamatyti. Jį sunkiau vidgiriečiui pamatyti, negu kleboną.

Jei pilietis paklausia:

— Ar negalėčiau pamatyt viršaitį?

Sekretorius atsako:

— Užimtas.

Dūda visuomet užimtas, nes klebono sesers vardinės, o vaistininko antrojo vaiko krikštynos, nes Kriūkų dvaro nuomininkas veda, o viršaitis vis kviečiamas ir be jo nė iš vietos.

Arba sekretorius piliečiam atsakydavo:

— Rytoj ateikit. Viršaičiui galvą skauda. Vos vakar grįžo iš Kauno.

Jie kalbasi:

— Matyt, su vyriausybe gėrė.

— Matyt.

— Visi jo ten papirkti. Nepaduosi skundo. Įkalbėti. Reikia kęsti.

O kad Vidgirio valsčius pilnas balų, pelkėtas, tai ir sumanė viršaitis išvesti du antros rūšies kelius, piliečių patogumui. Nors ir praeitais metais du būvė žvyruoti pabaigti.

Sušaukęs seniūnus Dūda paaiškino apie apskrities valdybos valsčiui taikomus išakymus.

— Kam dar dviejų? Juk du turime.

— Dviejų nepakanka. Mūsų kraštas ne-civilizuotas. Nė nežinote, kad juokiasi Europa. — Sarmatino viršaitis seniūnus.

— Ogi tegu juokiasi!

— Aha! Tegu ateina Europa ir pagyvena ant mūsų balų... Pamatytų!

— Juk ir kitur ne geriau, tik ten žmonės civilizuoti, apsišvietę, suprantat?.. — aiškino Dūda.

— Ką čia kalbėt. Nė vienas nomainytų batų į vyžas. Ne!

Ir išsiskirstė seniūnai po kaimus, pasakodami, ką viršaitis prisakė:

— Iki penkioliktai sekančio mėnesio kad būtų pabaigta!

— Ir užžvyruoti?

— Viską. Rytoj pats viršaitis atvažiuos kelio dalyt. Visiem susirinkti įsakė.

— Čia, vyrai, nei šis nei tas. Rugiai piau-tini, o pamesk darbą ir eik prie kelio. Kam tas kelias, kas juo važiuos?

— Sako, tanabūzai važiuosia...

— Šneka, kad vyriausybė važiuosianti. Tegū pervaziuoja kartą kokį, — pamatytų mūsų ašarų pakalnę, tai gal ir nuo mokesčių atleisčių.

Susirinko kitą dieną valstiečiai su kastuvais, šlėgom, virvėm. Viršaitis atvažiavo su sekretorium. Netrukus pradėjo smagstyti gaires per laukus. Kur pasitaikė vasarojus — vasarojus kraštą nukasė. Vieškelis turėjo eiti vienas per girią, o kitas per laukus ir kitoje pusėje girios susijungti abiem. O už girios jau pasivyti svetimo valsčiaus kelį, kuris susijungė su plentu ilgu.

Viršaitis komandavo:

— Čia reiks iškirst girią, išvežt medžius ir išlupt kelmus.

Tą pačią dieną, vėlai vakare, vis žmonėm bespunkant, baigė matuoti kelio dalį. Visiem išdalijo sulig hektarais, ir pasirodė, kad vienam kaimui pritrūko kelio.

Viršaitis su sekretorium susėdo į ratus ir išvažiavo. Liepė žmonėm kitą dieną vėl susirinkti.

Ant rytojaus vėl atvažiavo. Nors ir smirdėjo kaip bravoras, bet kelią matavo. Bet kelią matavo ir taip išmatavo, kad tarp visų padalijus dar geras galas liko.

— Kur dėsime tą galą? — klausinėjo žmonės.

— Nesirūpinkit, čia mano dalykas!

— Kas čia yra? — klausinėjo kiti.

— Matyt, viršaičio rokunda bloga, — atsiliepė žilas.

Viršaitis ir šį kartą būtų sėdęs į vežimą, bet užpuolė žmonės:

— Mum nėra laiko čia kasdieną gaišinti. Juk galima sutvarkyt kaip nors?

Viršaičiui paliepus sekretorius išėmė popierį ir apskaičiavo pusbalsiu. Išdalijo sąrašus.

Likusį kelio galą jis padalijo tarp Linkaus, Pinkaus ir Bliundžiaus. O tie visi trys mažžemiai buvo. Jie turėjo sodybas po vieną hektarą, o ant sodybų po ožką.

Priėjo Linkus:

— Čia negali būt taip! Juk aš bežemis. Tai kiek tada hektarui priguli metrų?

— Du su puse.

— Koku būdu man penkiolika, viršaiti, paskyrėte?

— Todėl, kad ne šešiolika! — atkirto viršaitis ir sudėjo mandriai batą ant bato.

Priėjo Pinkus:

— Kad Linkui tiek, tai nieko, bet man už hektarą reikės trisdešimt šešis iškast. Juk tai prieš įstatymus. Be to, aš bedarbis šiuo laiku.

— Na, tai gali ir kast, kad bedarbis. Prieš bedarbius kovojava, — ir išsišiepė viršaitis. Ir viršaitis išvažiavo. Dar pranešė, kad neatlikę darbų prie kelio gaus pinigines pabaudas. Ir pati valdžia nusikaltėliais apšauks.

Žmonės sutvino į būrį. Kalbėjosi ir siuntė įkandin viršaičiui keiksmus.

Keturių kaimų vyrai susirūpino, o netrukus ir dar trijų kaimų vyrai susirūpino: — Kur tie pravesti keliai dingsta?

Visi kaimai išrinko tris vyrus. Tie trys vyrai įsisėdo į vežimą ir išvažiavo per girias naujai nužymėtu keliu. Tiesiai per triukšmingas girias.

Tikrai kelias ėjo per girias, kur turėjo būt raunami kelmai ir skinami skynimai.

Begalinės balos, kliurkynai, nugriuvę medžiai, užgėsusį vidury dienos saulė, šniokštimas girios. Vežimas kiekvieną kartą turėdavo apsistot. Ir vėl iš lėto slinkdavo tolyn.

— Gal ir būtų galima pratiest čia kelias, bet ne vienų metų tai darbas.

— O kam? Į Papartyną galima nuvažiuot ir Pilkeliu. Ir taip retas važiuoja. Seniau į Rygą tik važiuodavo druskos. Praėjo tie laikai.

Trečias kalbėjo:

— Pravesk per girias gerą kelią, — be-

Pr. Daugnora Realizmo rene- sansas

Subrido mūsų prozaikai į nusūsimo balą ir dabar atsiraite kelnes dairosi. Nėra kur bristi. Visur vienodai gilų ir dumblina. O tos balos didelės esama. Todėl ir trypia mūsų literatai vietoj, ir iš to trypimo darosi kartais išminkytas dumblas, o kartais romantiškai tautiškos dujos, nieko bendro su literatūra neturinčios.

Tuo tarpu kažkoks romantiškas idealistas stovi balos pakrašty ir mosuoja: girdi, temų pakaks, tik, vyrai, nenustokit idealizmo, nenukrypkit nuo „tėvynės meilės“.

Ir štai, neminint jau daugybės niekų anksčiau pridarytų, naujas „Vairas“ užsibrėžęs pagal užsakymą „tėvynę mylėti“.

Ir „bemylėdamas tėvynę“, bepiršdamas idealizmą, šį paskutinį priveda prie kilpos ir pakaria. Dailiojoj literatūroj stengiasi tą padaryti Faustas Kirša. Vyru užsakydino „tautiškos meilės“ leidėjas straipsnį apie

matant išnyks girios. Žiūrėk, kad ir prie vokiečių...

Išvogs medžius, išsiveš, kad ir vasarą. O šiaip — nevažiuojama.

— Todėl ir gražios girios priaugo. Žiūrėk, kokios eglės!

Kadangi giria žaliai šniokšdama svaigino juos ir ne vienam gal ji buvo artimesnė už viską, tai ir ratai iš lėto slinko.

Vis dėlto valsčius buvo didelis. Ilgai važiavę ilgą girią vyrai ilgas pievas išvažiavo. Medžiai suretėjo.

Pievose irgi kvepėjo ajarai ir kamienais medžių jau laipiojo vakaras.

— Antai, už to pylimo prasideda Eglėnų valsčius. — Jie privažiavo prie upelio, kur vedė juos naujai nužymėtas kelias. Bet čia klykavo mažas upelis ir kelias dingo.

O ant arimų, čia pat, su arkliais paskum akėčias valkiojosi bernas.

— Vyrak, ar negalėtum pasakyt, kur čia baigiasi kelias? — paklausė jie sustoję.

Pirma bernas parodė botkaičiu, paskum pasakė:

lietuvių literatūrą. Parašyti gi reikia ką nors (irgi tur būt idealizmas!). Na, ir duoda.

Kabalistikos pagalba suskaičiuoja Lietuvos literatus, pacituoja Čurlionienės kažinką beprasmišką dviem žodžiais pasakomą ir žengia prie idealizmo muilinimo.

Nejaugi tai idealizmas, kad netikusiai suprakaituosi pasaką apie senovę ir iškelsi kažkokį nebūtą didvyrį, kurio tikrumoj toli gražu nebuvo ir negalėjo būti?

Nejaugi ir tai idealizmas, kad labai gerai apmokamas parašys apie tėvynės meilę eilėraštį, apysaką ar pagaliau kritikos straipsnį?

Idealizmas—tai veržimasis, tikras entuziastiškas veržimasis į tai, ko nėra, į tai, kas, rašytojo manymu, turėtų būtina būti.

Ir kiekvienas materialistas, jeigu tik jis su entuziazmu stengiasi savo idėjas išskleisti ir įgyvendinti—yra didžiausias idealistas.

Literatūra kuriama su entuziazmu, su dideliu užsidegimu (ne pagal užsakymą) yra idealizmas, nors ten didžiausias naturalizmas būtų rašomas.

Ir kodėl Zola ne idealistas? Jis daug didesnis idealistas už mūsų tautiškai užsispyrusius „idealistus“.

Pagaliau Žemaitė, Biliūnas.

— Štai čia jis ir baigiasi.

— O už upelio kažin ar jis siekiasi su Eglėnų valsčiaus koku nors keliu?

— Ne.

— O kieno tas gyvenimas?

— Kerešiaus.

Vyrai atsiminė, kad Kerešius turtingas už girios. Ir vienų viens už girios. Atsiminė ir apie jo neištekėjusią dukrą, kurią Dūdai klebonas piršo. O klebonas su Kerešium lyg ir giminiavosi.

— Bet kuriem galam tas kelias?

— Iš tikrųjų.

Pagaliau visi suprato, kam viršaitis naują kelią tokia kryptim tiesė. Platų kelią. Ir grįždami per girią keikė plačiom burnom Dūdą

* * *

Ne daug ką pakalbėsi prieš viršaitį. Pasakyk ką prieš jį, o kai reiks valsčiuje parašo, liudijimo, antspaudo — nieko neišeis. Nori nenori — tylėk.

Visi todėl kasė griovius ir žvyravo. Varvino prakaitą palikę namų darbus darbininkai ir rudenį baigė kelią.

Ar nesislėpė jų tuometinio gyvenimo vaizdavime tobulesnio, geresnio gyvenimo noras? Galiausiai, kas išdrįstų sakyti, kad Kazio Borutos „Drumstame arimų vėjuje“ yra mažiau idealizmo negu Vaičiūno ar Vaižganto pastaruosiuose raštuose? Ir ne tik ne mažiau, bet daug daugiau. Pas pirmąjį yra entuziazmas, kas pas antruosius du smarkiai trūksta.

Ir štai kai kurie jaunieji, pamiršę entuziazmą ir tikrą kūrybą, kerta šių senių, bekraujų „idealistų“, pėdom ir dedas baisiai dideliais idealistais.

Vyrai, pakaks dumblo ir visokių ideališkų niekų!

Mum reikia entuziazmo!

Mum reikia gyvumo ir nenustojamo judinimo.

Bet mūsų jauniesiems kūrėjams labai svarbu, kokia literatūrine srove savo entuziazmą paleisti. Iki šiol mes girdėjome šaukiant iš vienos pusės: romantizmas, o iš kitos užsispyrę ginčijo: ne, girdi, futurizmas, ekspresionizmas.

Pasirodo, kad abiejų teisybė išbadytom akim. Romantikai prigyveno pašėlusį bankrotą, nes iš visa ko beliko kažkoks abstraktiškas sakinyš „tėvynės meilė“.

Bet tuo keliu niekas nevažiavo.

Tiesa, piemenys iš girių išbėgdami pasakojo, kad po lietaus ant kelio dažnai rasdavo išpaustas siaurų ratlankių vėžes. Vėžes per visas girias. Triukšmaujančias amžias.

Konstatavo, kad vėžės viršaičio ratų.

Kur Dūda giriom nauju keliu važiavo — visi žinojo. Kiekvienas net.

Prieš Šilinę viršaitis per girias parvežė Kerešiaus dukterį. Ir kraičio daug vežimų. Ir skambalų.

Ilgai tuo keliu niekas nevažiavo. Grioviai priaugo samanų, užgriuvo moliu, išdygo epušės kai kur. Apsivedus jam.

Metam prabirbinus mirė Dūdės žmona. Viršaitis neilgai liūdėjo. Pinigus gerus valdžia mokėjo, jam puikų galą seklyčios įrengė, ant pilvo užsidėjo sidabro laikrodį ir dantį iš aukso įsidėjo.

Tai jis pradėjo važiuoti pas našlę Jotautienę. Vėl per girias, tik saulėlydiniu kraštu. O ten — jokio kelio. Jokios pėdos nuo Dievo sutvėrimo laikų.

Nuėjo gandas apie naują kelią. Gal tyčiom kas paleido dar, kad Vidgirio pelkėse au-

Antra vertus: ar aplamai pas mus esama romantizmo? Greičiausia, kad po šiuo vardu suprantamas tik ura-patriotizmas ir ta „tėvynės meilė“.

Beveik tas pats yra su futurizmu bei ekspresionizmu.

Pirmasis terminas dėl savo plačios prasmės sunkiai įspraudžiamas į apčiuopiamus rėmus.

Tuo tarpu antrasis terminas yra gana siauras ir, kaip žinome iš pasaulinio literatūros turgaus, jau ši markė visai susibankrutijusi ir jos vekselių veik niekas nebeporai išpirkinėti.

Nutilo Kazimiras Edšmidtas, persikrikštijo Herwarthas Waldenas, Werfelis'o Ilja Erenburgas ir daugelis kitų jaunųjų rusų griebsi paprasto naturalizmo po kelių eksperimentų. Taip, kad ekspresionizmas išėjo iš apyvartos. Jo vietoj liko konstruktyvizmas ir antrealizmas. Bet šie dar neturi savo takų ir kelių, todėl daug kas juos savotiškai ir supranta. Jų tėra tik nedidelė pradžia. Jų apibrėžimai dar blankūs. Rodos, būtų originalu nevaikščiotus kelius išvaikščioti. Bet svarbu, kad tie keliai ne vien originalūs būtų. Jie turi turėti visuomenėje besireiškiančio pažangumo, gyvumo ir kairumo šali-

tomobilis su vyriausybės žmonėm užklimęs. Ir užpykusi vyriausybė.

Susirinko kaimiečiai ir parašė valdžiai nuolankiausią prašymą, kur nuolankiausiai prašė valdžią nepravesti naujo kelio į Jotautų vienkiemį, labai žemai prašė dar sudrausti viršaitį nevesti Jotautienės, nes visiem kaimam jo kraičio parvežimas labai brangiai kaštuoja. Dar parašė tarp kitko apie viršaičio dantį ir prašė valdžią jį pabarti, o jei ne, tai ir dantį gali kas nors išmušti. Jis čia didelis ponas.

Kalbėjo ten ir apie savo skurdų kraštą, kur prašė apžiūrėti jų kraštą pačiai vyriausybei. Nieks neaugą. Uodai kumeles ir žmones vasarą kankiną.

Po prašymu visą naktį rašėsi kaimiečiai drebančiom rankom, kreveiziodami įvairias pavardes storais sugrubusiais pirštais.

Nežinia, gal prašymas ir pateko valdžiai, bet nieko ji neatsakė.

O gandai ėjo apie naujai sumanytą viršaičio kelią per ilgas ilgiausias girias pas našlę Jotautienę.

keles. Nes visoks menas turi turėti tikslą. Ir visoks tikslas literatūroje turi turėti meno.

Bet štai girdime, kad prancūzuose rašytojai *André Thérive* ir *Lemmonnier* sukūrė naują literatūros srovę, pavadintą „populizmu“. Šios srovės dalyviai stengiasi su nedidelėm išimtim grįžt prie Zola naturalizmo, nes simbolizmas, misticizmas, kuris tuoj po karo buvo pradėjęs atgyti, įsipyko iki gyvo kaulo.

Tik populistai nepamiršo ekspresionizmo gerųjų elementų, jie nepamiršta konstruktyvizmo metodų kai kurių postulatų.

Tuo būdu į senąjį, nuoseklųjį naturalizmą įnešdami kai kurias šį modernišką laiką ir tempą atitinkančias dalis, jie tariasi sukurti *naująjį realizmą*. Tai turės būti *realizmo renesansas*. Kaip girdėti, panaši grupė kuriasi Vokietijoje, o Rusijoje nors ir nėra srovės, bet atskiri rašytojai, pasakysiu, gal nesąmoningai prieina tuos pačius rezultatus.

Taigi vėl grįžta realizmas, kuris Lietuvoj, tiesą pasakius, nebuvo nė išnykęs.

Mūsų jaunieji turi peržiūrėti savo kūrybos metodus ir atitinkamai juos pertvarkyti.

Mes seniai jau agituojuome už naturalizmą, tik naturalizmas turi būti naujas dėl kai kurių naujų elementų į jį įterpimo. Mes neturime kopijuoti Biliūno ir Žemaitės, bet juos savo pirmtakūnais niekuomet nesigėdykim laikyti. Kadangi mes savo literatūroje ryškaus pavyzdžio čia proklamuojamai minčiai pailiustruoti neturime, todėl aiškiai ne nurodyti negalime. Bet Kazys Boruta savo apysakaitėm ir dar vienas kitas iš jaunųjų jau neblogą pavyzdį sukūrė.

Skelbdami naujo plataus veikimo gadynę, savo kūryba mes veržiamės gilyn ir platyn. Į mūsų grožinę prozos kūrybą turi srovėti tikras, nemelagingas gyvenimas. Laušime visokius rėmus ir varžymus, nežiūrėdami, kas juos nustatytų. Romantiškųjų „epigonų“ „realistiškas“ kelias — melo ir atžagareiviškumo kelias. Jaunumo — entuziazmo, pažangos ir gyvenimo tikrovės kelias.

Taigi mūsų, aktyvistų, laukia naujos prozos, naujojo realizmo kelias. Ir mūsų naujajame realizme turės būti mūsų **idealizmas!**

Prie gero jovalo lovio — ir kiaulė dažnai idealistė.

Latvių moderniškieji lyrikai

Rašo Emils Skujeneks

Mano vardas po šiuo straipsniu figūroja daugiausia kaip vertėjas. Šiam straipsniui medžiagą ir charakteristikas paruošė visas „Trauksmės“ kolektyvas. Man teliko visa tai sutvarkyti ir išversti. Savo vardą čia dedu tik kolektyvui reikalaujant.

Em. Skujeneks

Keleri paskutiniai metai latvių literatūrai yra davę visą dešimtį savotiškų, gabių ir, svarbiausia, labai darbščių moderniškiosios lyrikos talentų. Šie poetai yra sukėle Latviijoje gyvo susidomėjimo ir diskusijų ne tik senesnės kartos literatų, bet ypačiai skaitytojų tarpe. Jų meniškam dabarties momentų fiksavimui, aktingumui, ypatingam ir naujam formos ir turinio susijimui poezijoje atsirado nemaža auditorija. Tai rodo, kad šie lyrikai yra supratę dabartinės visuomenės plačiųjų masių nuotaiką, savo laikotarpio dvasią ir nuojautą.

Nuo 1923 m. periodikoje pradėjo rodytis kupinų gilaus jausmo, demaskuojančių gyvenimo neteisybes, daugiausia romantiškų ir ekspresingų *Janio Groto* eilėraščių. Vėliau (1925 ir 1927 m.) išėjo jo rinkiniai „Pavasario vandenys“ ir „Vėjas nuo jūros“, kurie parodė iki tam laikui latvių literatūroje nerandamą individo romantišką išgyvenimą ir kolektyvą, į gyvenimo ritmą — rusų poeto S. Jesenino skaudamo liūdesio peraustą. Paskutiniųjų metų eilėraščiuose — ypač spausdintuose modernistų „Trauksmės“ žurnale — Groto talentas labai šiltai ir giliai išgyvena psichinėse nuotaikose ir duoda jų atspindžius ypatingu žėrinčios poezijos charme'u. Pastaruoju metu jį ėmė sekti net keletas jaunųjų poetų. Be lyrikos, Grots yra parašęs trijų veiksnių komediją „Sveiki laisvoje Latvijoje!“ Ją neseniai ėmė vaidinti Darbininkų Teatras. Joje pajuokta daugelis šio laikotarpio negeistinių reiškinių. Be to, Grots yra išvertęs keletą romanų ir yra „Socialdemokrato“ teatro kritikas.

Beveik kartu su Grotu pasirodė *Margers Tanks*. Jo eilėraščiai ir rinkiniai „Kai rytdiena dirba“ — 1926 ir „Antžmogis ir pagrindinis sluoksnis“ — 1929 m., kuriuose žymi stipri rusų pirmųjų porevoliucijos poetų įtaka. Dėl savo mechanizuotų jausmų ir kombinuotai suraizgytų siužetų jis kreipia į save dėmesį daugiausia tik formaliniu atžvilgiu.

Peters Kikuts savo pirmuose eilėraščiuose ir net abiejose iki šiol išleistose knygose buvo šiek tiek klasikų ir vokiečių modernistų įtakoj. Bet jau rinkiniuose „Balti bokštai juodoj naktį“ — 1927 m. ir „Aštrieji lūžimai“ — 1929 m. jaučiamas didelis autoriaus objektingumas, vengimas grynai subjektyviško žvilgsnio į įvykius, į reiškinių supratimą ir nuojautą. Tai visuomeniški, nūdiene nuotaiką organizuoja posmai — nors ir klasikine forma. Daug rašydamas apie konstruktyvizmą, Kikuts šį kūrybos teoretinį pagrindą pritaikė savo talento apimčiai, kaip intelekto ir jausmų sistematizaciją ir pojūčių sintetinimo „grafiką“. Nuo „Trauksmės“ pasirodymo (1928 m. spalio mėn.) Kikuts pakito. Jis daugiu nukrypo į poezijos dinamiką ir aktualios medžiagos parinkimą.

Janis Plaudis iš periodikoje spausdintų eilėraščių ir rinkinio „Fata Morgana“ (1928 m.) buvo žinomas kaip visuomeniškas romantikas, nuotaikingo jausmo reiškėjas. Pastaruoju metu ypatingai savo redaguojamame žurnale pareiškė žymią ir labai savotišką egzotinę nuotaiką — ne vien Kinų, Japonų, Turų gamtos vaizdus piešdamas, bet ryškiai paliesdamas egzotinėje nuotaikoje Kinijos kulijų ir Japonijos geišų socialinę būklę. Plaudžio poezija darosi vis griežtesnė. Jos durklai raižo visuomenės konservatyvines tendencijas, demaskuoja pūvančias „dorybes“, prieš skęstančią panamų kultūrą stato žmoniškuosius idealus. Plaudis kartu yra platus universalistas ir gilus individualistas. Tuo būdu jo poezijoje dinamika neužgniauzia vidujinės šilimos. Šiom dienom pasirodo jo dinamių ir egzotinių eilių rinkinys „Panama galvoje“.

Trijų poetų — Groto, Kikuto ir Plaudžio bendradarbiavimas sukūrė naują aktualų poezijos ir kritikos žurnalą „Trauksmė“, prie kurio jie sutelkė pačius žymiuosius latvių modernistus. Ši grupė įneša į latvių literatūrą naują šių laikų supratimą ir jo vaizdavimą. Poezijos artimiausias uždavinys — pagauti plačiųjų masių dėmesį, parodyti jom dabartinio gyvenimo svaigulį ir niekšiskumą — taupiom formos priemone, glaudžiai turinį su forma sujungus — sukurti masėse norą perdirbti gyvenimą ir vidujinį žmogų. Ta pasme grupė jau pirmame žurnalo numeryje deklaravo savo padėtį ir reikalingumą.

A. R A G A I L A / P L A T Y N

Kelios pastabos

Sakoma, lietuviai turi labai kuklų būdą. Bet kai mūsų periodikoj tenka skaityti graudžių verkšlenimų, kad „pasaulis“ nieko nežino apie mūsų knygą ir aplamai apie mūsų „dvasinę kultūrą“, tuoj pajunti kyšančias to kukluolio savimeilės pretenzijas. Reiškiny, be abejo, nesmerktinas.

Bet, gal būt, „pasauliui“ iš viso nėra kuo mūsų „dvasinę kultūrą“, menu etc. domėtis?... Jeigu mes norime prieš kitus pasirodyti (aš tikras, kad tie, kurie geidžia savas knygas matyti išverstas į kitas kalbas, kito tikslo neturi, nes negalima būti tokiam naviam—manyti, jog tuo, kas ligi šiol padaryta, galima „pasaulį“ nustebinti),—tai drįskim save klausti: kas mūsiška galėtų svetimuosius intriguoti?

Kadaise vienas literatūros kritikas Lietuvą palygino su salele, atskirta nuo viso pasaulio, išdidžiai ugdančia „savaimingą, tautinę kultūrą“. Šio ugdymo rezultatai aiškūs. Niekas neišaugo. Maža kas išaugo. Atsisky-

rėlio maniera šandie reiškia nei daugiau nei mažiau, kaip merdėjimą ir tylų ruošimąsi mirti.

Tai mūsų literatūros „senių“ nepavydėtina tragedija. Laimingai įsikūrę ramioje salelėje, jie pakankamai prisiskynė laurų, patenkinti kūrė kūrybą ir meną ir buvo įsitikinę, kad tai paskutinis, giliausias ir nepakeičiamas lietuviškos dvasios išreiškimas. Kada jiems buvo priminta kai kurio laipsnio pavėlavimas ir tiesiog negražus atsilikimas, jie pasijuto giliai įžeisti ir nutarė nereaguoti į „nesubrendėlių šūkavimus“. Tik jantresnieji nubudo, nusiziovavo, pasvarstė ir pasirėmė grakščia 19-tojo šimtmečio novatorių dialektika atsakė:—Romantizmas grįžta... O dėl to, kad per mūsų teatro gastroles Rygoj latvių spauda užakcentavo, jog mūsiškiai artistai pakenčiamai vaidino, bet vaidinamieji veikalai pernelyg senoviškai parašyti, nedomino,—jie, greičiausia, įžiūrėjo čia nedraugišką svetimųjų nusistatymą prie mūsų

Labai ryškus talento savaimingumo ir medžiagos sunaudojimo atžvilgiu trauksmininkų grupėje yra *Aleksandrs Čaks*. Jis kreipia į save akis jau pirmais periodikoje pasirodžiusiais eilėraščiais kaip savotiškas, stiprus talentas medžiagą ir formą pasirinkdamas. Jo eilėraščiai stebina ryškiais palyginimais ir kontrastavimais. Po dviejų pirmųjų eilėraščių rinkinių „Sirdis šalygatvy“ ir „Aš ir šie laikai“ pasirodymo (1928 m.) net konvencionalinė kritika jį gyrė. Paskutiniuose cikluose „Apašas su fraku“ ir „Pasaulio karčiama“ (reikia pastebėti, kad Čaks visumet išleidžia po dvi knygas kartu) nebeįstai, kaip kurių formos trūkumų. Nuostabiai mikliai vartojamos vaizdavimo priemonės ir surandamos temos. Čaks laikomas vienu ryškiausių atstovų ne tik trauksmininkų grupėje, bet ir visoje latvių literatūroj. Nors jis pradėjo rašyti ne per seniai, tačiau jau ir jam atsirado sekėjų ir pamegdžiotojų jauniausiųjų poetų tarpe.

Panašią medžiagą kaip Čaks, tačiau visai kitaip, skeptiškai, net pesimistiškai traktuodamas tiekia *Arolds Grigulis*. Jam daug įtakos yra padarę rusai: Agapovas, Selvinskis; vokiečiai—Tolleris. Nors jo eilėraščiai kol kas ne visai ypatingi, bet juose žymu kilimas ir stengimasis pasiekti modernišką tobulumą.

Grigulio eilėraščių rinkinys „Reporterio pastabos“ (1929 m.) visumoje suderintas, nors atskirose vietose forma dar nepasiduoda autoriaus geriam noram.

Pavils Vilps, be kelių ryškių visuomeniškos nuotaikos moderniškų eilėraščių periodikoje, yra išleidęs poemą „Tragiška poema, skirta lėlēm“ (1929 m.) Ši poema, neišsemianti autoriaus charakteringųjų ypatybių, rodo modernišką formos ieškojimą, estetišką ir groteskišką nuotaiką. Charakteringa, kad ir Vilips savo poezijoje reiškia tą patį erudicijos troškimą, kaip ir kiti trauksmininkai, tuo būdu prisišliedamas lozungui—„menas—tarptautinis!“ Vilipo poemą puošia šeši žymiausio latvių grafiko Vidbergo piešiniai.

Iš tų poetų, kurie dar nėra išleidę knygų, tačiau savo darbais periodikoje ganėtinai įrodę savo talento gyvumą ir savaimingumą, pirmoje vietoje minimas

Emils Skujenieks. Jo eilėraščiai yra visuomeniškai progresyviški savo ideologija ir moderniškai savo forma. Jis idėjų per daug negražina nepaprasta forma. Jis sustojo ties laisvu ritmu, kuris charakteringas mūsų dienų nervingam, sudraikytam žmogui. Medžiagą Skujenieks ima iš socialinių priešingumų bei iš subjektyvinių laikotarpio per-

kūrybos perlų. Bet... apamai sunku darosi ant dūšios, kai tenka su senaisiais disputuoti dėl romantizmo ir modernizmo. Susidaro kažkas panašu į gėdą visai mūsų nacijai.

Tragedija, kad svetimieji lietuvių nepastebi, o savieji nesupranta, jauniesiems nėra ir nebus žinoma.

* * *

Jaunieji irgi dirbo. Taip, gal nedaug, gal per maža, gal kai ką nevykusiai. Bet jie buvo suprasti. Kvaila kartoti, kai niekas jaunųjų nesupranta. Ne! Supranta juos kiekvienas lietuvis, kurio kiaušas neapaugo samanom ir archajiniu šlamštu. Supranta kiekvienas, kas jaunas, kas aktingas, kas gyvas.

Štai, gerbiamieji, mes nesiskundžiam tuo, dėl ko visi seniai liūsta ir slaptai ašaroja. Šios dienos lietuviškąjį žmogų ir jo darbą supranta ir įvertina ir ne lietuviai. Kas neužsidaro nacionaliniame lukšte, kas eina kartu su tais, kurie turi visam pasauliui bendrą norą, bendrą siekimą ir bendrą valią — tas bus visų draugas ir brolis.

Pirmas mūsų platesnio bendradarbiavimo

žingsnis, kuriam pradžia, tiesa, davėme ne mes, yra lietuvių jaunųjų poetų reprezentacija latvių kairiųjų modernistų žurnale „*Trauksme*“ 1929 m. Nr. 5. Iš tikrųjų, tai net ne reprezentacija, tai organiškas jungimasis į bendrą kamieną naujam dideliame medžiui išauginti.

Ko nepadare (ir, žinoma, nepadarys) seniai, tai jau daro jaunieji. „*Trauksmėje*“ įdėta lietuvių modernistų rašytojų poezijos ir prozos vertimų (P. Cvirka, K. Jakubėnas, V. Montvila, J. Šimkus, J. Tysliava, A. Venclova, K. Boruta...). Artimesnio supažindinimo su lietuvių menu planai ateityje yra dar platesni, bet apie tai galima bus vėliau rašyti. Svarbu ne tai. Svarbiausia — latvių jaunųjų rašytojų parinktojo kelio tikslumas, įdomus ir tikras mūsų literatūrinio veikimo apamai įvertinimas ir tas nepaprastas širdingumas bei susipratimas, kurio veltui ilgėtasi iki šio laiko. Gerb. E. Skujenieko straipsnis apie naująją lietuvių literatūrą tiek įdomus, kad čia neiškenčiame kai ką iš jo nepacitavę.

„Mes netikime, rašo E. Sk., kad brolių tautas galima suartinti rautais, „laimės lin-

gyvenimų, tuo charakterizuodamas pokarinio žmogaus vidurinį gyvenimą, troškimą naujo, gyvo gyvenimo, nepalaujamo gražymosi savyje ir ieškojimo ten naujo gyvenimo supratimo.

Arvids Borincs — panašiai kaip Grotas, socialinis romantikas. Jo ryškiausia ypatybė — muzikalumas.

Valdis Lukss staiga išauga ir parodo gerą laisvojo ritmo techniką. Jis sugeba koncentruoti viso eilėraščio turinį ir mintį keliuose žodžiuose — dažnai vienoj eilutėj, kuri yra lyg raktas į jo pergyvenimo supratimą.

Austra Skujina (moteris) — gimininga viename kitam aukščiau minėtų poetų. Jos eilėraščiuose jaučiamas nerimas, troškimas ištrūkti iš akmeningo miesto; ji kovoja su persaldintu jausmingumu.

Janis Trimda irgi socialinis romantikas. Gal net artimesnis Grotui nei Borincui. Širdingumas, kuris dvelkia iš jo poezijos — tikras, įtikinamas. Trimda rašo ir proza, tačiau šioj srity daug ryškesnis *Adolfs Talcišs*.

Bet visų tvirčiausias naujausioje prozoje, tai *Janis Grizins*. Jo apysakos „*Varnų gatvės respublika*“ išleistos atskira knyga. Šioje knygoje griežtai, realiai ir galingai vaizduojami priemiesčio darbininkų berniukų vargai

ir išdykavimai. Ypatinga kalba, priemiesčio žargonas, Rygos pažįstamosios gatvės ir vietos — visa tai daro šią knygą brangią kiekvienam rygiečiui.

Proza taip pat rašo Kikuts, Plaudis, Borincs ir kiti. Tačiau jų poezija ir proza tuo tarpu sunku sugretinti. Prozoje jaunųjų poetų grupė dar nepasiekė to tobulumo laipsnio, kurį rodo jų lyrika.

Pastaruojų laiku ypač aktualus trauksmininkų obalsis „menas-internacionalus!“ Todėl „*Trauksmės*“ grupė kiekviename numeryje duoda visą eilę įvairių tautų moderniškosios poezijos vertimų. Užmegzti glaudūs santykiai su lietuviais ir estais. Keičiamasi literatūra, informacijom, verčiami darbai ir spausdinami ne tik „*Trauksmėje*“, bet ir kituose laikraščiuose. Manoma įsteigti Pabaltės jaunųjų rašytojų internacionalas. Taip pat numatoma ateityje pasikeisti rašytojų vakarais. Akcija vis smarkėja.

Poezijai populiarinti dažnai rengiami rašytojų vakarai, kur autoriai skaito savo kūrinius. Šie vakarai gausiai lankomi, ypač darbininkų ir jaunuomenės. Vakaruose, kur jaunieji dalyvauja kartu su senaisiais, jaunieji visuomet gauna daugiausia pritarimo.

Vadinasi, naujoji poezija skinasi sau platų taką!

kėjimais“ ir begalinėm besikartojančiom kalbom, kad rinktiniai diplomatų reveransai, greitai ir sėkmingai sudarytos sutartys galėtų sukurti tą artimumą, kuris yra būtinas dviem kaimyninėm tautom. Bet mes tikime, kad duodami brolių tautai tą, ką mes esame pasiekę, ir mokydami to, kuo jie mus yra prašokę... kad supažindindami brolius lietuvius su mūsų menu, literatūra ir susipažindami su jų nuveiktais darbais meno srityje—*internacionalizuodami meną — mes tapsime broliais*“ (Mano pabr.).

Toliau:

„Sąlygos, kuriose plėtojasi naujasis menas (Lietuvoj), nėra palankios. Tai kiekvienas supranta... — — — Toliau, puolimas iš senųjų pusės. Jie vis dar nenori suprasti, kad jų laikas jau atgyventas, kad jie nebentina šiem laikam. Jeigu jaunajam moderninio meno medžiui seniau reikėjo paramos, tai dabar tas medis jau toks didelis, kad parama jam neberekalinga. Ištiesa virtinė senosios kartos menininkų stengiasi atlaikyti savo pozicijas, kuriom pirmą smūgį suteikė „4 Vėjai“ ir dabar varo atskiri eilėraščių rinkiniai, periodika... Galima manyti, kad seniesiems nerūpi literatūra, bet jų pačių kailis. Protingesnis žmogus supranta, kad savo laiku neišvengiamai senio vietą ateina užimti jaunas. Su tuo reiktų sutikti ir ramiai pasitraukti nuo scenos. Bet jie to nedaro. Todėl jie savo „kovoje“ darosi juokingi, ir čia slepiasi visa užsitarnavusių menininkų tragedija...“

Daugelis silpnesniųjų jaunųjų „prisitaiko aplinkybėm“, atsisako nuo naujų ieškojimų ir važiuoja senųjų bėgiais. Šiais Lietuvos ultranacionalizmo laikais jie greitai suranda šiltą vietelę ir kartu su seniais keikia savo buvusius revoliucionieriškus principus ir savo vakarykščius kelio draugus. Stipendijos jiems artimesnės, nekai literatūra, ir už šiltą vietelę jie mielu noru atiduoda savo įsitikinimus. Tiem dabar Lietuvoje yra atgimęs tautiškai romantiškasis laikotarpis su giesmėm apie tėvynę, bernužėlius ir žirgelius, našlaičių ašarėles,—virta „nacionalinė“ valstybės jėga. Tikėsim, kad jie lietuvių literatūrai negalės užvilkti banališkos tautiškos sermėgos“. („Trauksme“ Nr. 5, 1929 m. Em. Skujenieko str. „Lietuvju jaunākā rakstniecība“).

Mes žinom, kad daug kam šie žodžiai bus labai nemalonūs. Nenorėdami pykčio ir pagiežos didinti, mes jų nedetalizuosime.

Aišku viena: tragišką ir tragikomišką lietuvių literatūros padėtį ir svetimieji pastebėjo.

* * *

Mūsų žmogus dėl savo kuklumo ir dėl žlibumo vis dar laikomas Europos pastumdėliu. Ir taip bus dar ilgai, taip bus, tur būt, visumet, jei lietuvių vienintelė svajonė bus—sekti Vakarų Europos kultūros pėdom. Kas seka kitų pėdom, tas eina pas-kui, tam be galo sunku ir pastumdėlio vardo nusikratyti.

Metas būtų dėmesio koncentraciją iš Vak. Europos perkelti arčiau mūsų, perkelti į mus pačius. Perkelti į tą kraštą, kur kūrybinės energijos šaltiniai—primityviški, barbariški, neišnaudoti ir kai kur dar nenaudojami. Tai—Baltija.

Baltija. Lietuva. Latvija. Estija. Ir Suomija. Tai naujos respublikos. Jos pilnos gyvybės ir veržimosi pirmyn. Tik jos be galo nesavarankiškos. Ne tik politiškai, bet ir dvasinio veikimo srityse. Pastarosiose juo labiau, nes jų visų svajonė — Vakarų Europa, Vakarų Europa...

Už šių tautų rašytojų brolybę ir sąjungą mes agituojame ne tik žmoniškojo solidarumo ir reikalų bendrumo vedami. Ne vien! Mus artina mūsų psichinės konstrukcijos artimumas, panašumas. Mūsų likimas. Ir mūsų viltis, kad anksčiau ar vėliau, gal būt, Europos kultūros centras persikels labiau į rytus. Tada pasakys Baltija savo žodį. Jį tarė Skandinavai. Netrukus — mūsų eilė.

Baltijos jaunųjų rašytojų internacionalo mintį privatiškai jau kelia kai kurie latvių jaunieji rašytojai modernistai. Mes palaikom juos. Mes įnešam į šį sąjūdį vieną iš svarbiausių principų — aktyvizmą. Todėl jau šandie mes agituojam už Baltijos respublikų jaunųjų rašytojų modernistų—aktyvistų internacionalą.

Krupnikui ir diplomatinio melo
[rasalui]

— Galas!

Lai gyvuoja
Baltijos Respublikų
jaunųjų rašytojų
aktyvistų

INTERNACIONALAS!

Dvylikta valanda turi išmušti

Kamilius

Istorija mūsų krašto dvylikos metų nepriklausomybę pažymėjo juodom raidėm.

Nepriklausomybė gimė didžiausio žmonijos nuovargio ir tuo pačiu metu dvasios pakilimo laiko tarpe, kada visa naikinąs pasaulinis karas užleido vietą revoliucijai.

Žmonių ir tautų likimas anuomet priklausė labiau atsitiktiniem reiškiniam nei sujungtiem griežtu priežastingumu dėsniams, ir todėl vertinant to laiko pasisekimus, tenka jie matuoti labai atsargiai, kad neapsiriktum.

Savo nepriklausomybės atgavimą matuojame tautos pasiryžimu nusimesti priespaudą, jos pasišventimu kovoje dėl nepriklausomybės, palankiom politinėm sąlygom ir daugeliu kitų įvykių, ne menkiau reikšmingų.

Iš tų priežasčių išeidami lygiai taip pat stengiamės prieiti prie mūsų kultūrinio gyvenimo reiškinii visišškai nepastebėdami, kad jokių priežastingumo dėsnių kultūros srityje mes nustatyti negalime, jei tik norėsim kalbėti apie mūsų kultūros progresą.

Bet kultūros pasiekimai pasižymi ne vien progresu, bet ir regresu. Šiandie jau ne vienas pradeda abejoti mūsų kultūrišku savarankiškumu ir mėgina surasti vertybių, kurių mums stinga, be kurių negali būti jokios kultūros, juo labiau tautiškos.

Prieš Didįjį karą turėjome liaudies kultūrą, užfiksuotą pasakose, dainose, padavimuose, papročiuose, prietaruose. Ji galima pavadinti pasyviaja kultūra, nes ji nieko nesiekė, nesiplėtojo ir buvo reikalinga vien kalbai ir tautiškam savaimingumi išlaikyti. Bet šalia jos buvo mėginta sudaryti taip pat aktingoji kultūra (aušrininkai ir varpininkai), kuri jau turėjo tiesioginių tikslų vardan tautos savarankiškumo atsikratyti svetimųjų jungu, priespauda, išnaudojimu ir vesti tautą į pasaulį laisvą ir nepriklausomą.

Tos aktingosios kultūros darbuotojai, negausių mūsų inteligentų negausi dalis, vargo vargą, eikvojo savo sveikata, sėdėjo kalėjimuose, mirė ir atidavė tautai visa, ką nieko neturįs žmogus gali atiduoti — gyvybę.

O kita inteligentijos dalis, didesnioji — ištikimai tarnavo svetimiem, buvo paprasta duonėdė, sumiesčionėjusi, dėl savo asmens naudos beveik pasiruošusi parduoti visą savo tautą arba bent žiūrėjusi į ją pasyviom akim.

Ji buvo lygiai iš kaimo kilusi, kaip ir aktingosios tautiškos kultūros kovotojų dalis, tik buvo jau kaimą visiškai pamiršusi, tolimuose Rusijos kraštuose surusėjusi, užmiršusi savo kalbą.

O kaimuose lietuviškas bernas plėšė arimą, kelmus rovė, gaudė iš toli atskrendančius „Aušros“ spindulius ir „Varpo“ garsus, nieko nežinodamas apie anuos jam svetimus savo tolimuosius brolius, kur tarnaudami carui, berno priešui, tenkino savo pačių reikalus, nieko bendro su kaimišku bernu nebenorėdami turėti.

Kada išmušė mūsų dvyliktoji valanda ir Didžiojo karo, vokiečių okupacijos bangos, perbėgusios per kraštą, atnešė pirmąsias pasaulyje kilusio revoliucinio gaisro kibirkštis, — viskas susimaišė ir pakitėjo.

Lietuviškas bernas, šautuvą užsikabinęs, slankiojo po tėviškės laukus ir vaikė priešus, norėjusius atimti iš jo laisvą ir nustojusią savininkų žemę. Už savo geresnę buitį lietuviškas bernas dėjo gyvybę, o tolimuose Rusijos užkampiuose revoliucijos parblokštas bejėgiškai dairėsi jo brolis atskalūnas inteligentas ir ieškojo sau ramios vietos galvai priglausti ir susisukti sau naujai saugiai gūžtai, kad pasaulinė audra jo nepasiektų.

Revoliucijos išmesti jie bėgo į Lietuvą, atsiminė ją esant savo tėviškę ir net pamiršę lietuviškai, laužė liežuvį besistengdami atsiminti kažkada kūdikystėje turėtus gimtosios kalbos žodžius. Ordenai ir žvaigždės puošia šiandie tuos, kas moka prisitaikinti, kas savo patriotizmui įrodyti per 12 metų neišmoko be klaidų net tris žodžius lietuviškai parašyti, o apie lietuvių literatūrą tiek nežino, kad Maironis esąs kažkada parašęs eiles „Nakti rami, puiki, žvaigžduota“ (autentiška vieno aukšto valdininko Maironio interpretacija).

Ko benorėti iš kultūros, kurią atstovauja panašūs inteligentai, skeptiškai dėl jaunuo-menės nuo žagrės atėjusios nusistatę ir pasiryžę jos prie nieko neprileisti.

Neveltui poetas iš Dievo malonės Liudas Gira, kuris visuose savo eilėraščiuose temėgo žodžius — tėvynė, tauta, laisva, valio ir panašius, jau paskutiniu metu pradeda nusivilti aplinka, ir kiek susimąstęs viename paskutiniųjų „Židinio“ numerių baugiai pasi-

sako: „Gal jau per daug valio! Kažkas ne taip!“, nes, matyti, išviršinis patriotizmas ir jam pasidarė įtartinas, — gal jis pamatė, jog kultūra nežengia priekin, ir užuot, buvusi lietuviška, tautiška, žodžiu, savaiminga, yra labai panaši į prieškarinės Rusijos miesčioniškąją.

Giros balsas ne vienintelis. Faustas Kirša „Vaire“ savo straipsnyje. „*Trys rašytojų kartos mūsų dailiojoje literatūroje*“, rašydamas apie inteligentus, sako: „Mūsų visuomenė bijo protą varginti... mūsų inteligentas priėjo liepto galą. Apie jį nebeverta kalbėti“.

Taip pamažu atsidaro akys net tiems, kas džiaugėsi surasią mūsų tautišką kultūrą, tautišką kūrybą, literatūrą, teatrą ir panašiai, kas tikėjo visuomene ir inteligentija. Dabar, kaip Faustas Kirša, jau jaučia save pasilikus vieną, ir jei turi atmesti tą inteligentiją, kuri, anot vieno žymaus valdininko, irgi esanti knygnešė, nes atnešusi savo galvose iš Rusijos gerą tvarką, tai geriau lieka vienvėje, bet nenori apsidairyti po liaudies mases, iš

kurių medžiagą, kaip poetas, pats skatina visus imti.

O lietuviškas bernas vis aria ir aria. Jis išvadavo kraštą ir žemę, — atbėgę revoliucijos spiriami iš Rusijos tvarkdariai jį apkarpė. Bet jis ardamas šiandie jau nebe tas, kas buvo prieš 12 metų. Jis jau daug ko pasimokė ir išmoko; jis jau užkėmė universitetą ir, kaip studentas, mūsų „inteligentijos“ net nepripažintas sau lygiu, jau pamažu galanda dantį stoti už krašto kultūriškus reikalus, nusikratyti senom caro Rusijos liekanom, jo pačio brolio atvežtom, ir kurti naują gyvenimą — laisvą, nepriklausomą!

Lietuviškas bernas eina. Jam šiandie nebeužtenka tėvų pasyviosios pasakų, dainų, papročių ir prietarų kultūros. „Varpo“ garsai pasiekė jį iš praeities per dešimtmečius, ir jis šiandie nori būti aktingas ir aktingos kultūros statytojas.

Jis skelbia nuo šiandie gyvos dvasios maištą prieš supuvusį mūsų senųjų inteli-

K. LINO

PRO VOKIŠKO KNYGYNŲ LANGĄ

K O R E S P O N D E N C I J A I R I N F O R M A C I J A

Pro vokiško knygyno langą negali praeiti. Langas suagituoja: jei ne užėiti ir nupirkti pusę knygyno, tai bent prastovėti ties langu pusvalandį ir pirštus krimpinti. Taip kaip alkanas prie gastronomiškos krautuvės. O vokiško knygyno langas ne blogiau įrengtas ir ne mažesnį apetitą (jeigu knygos būtų ēdamos) sukelia.

Vokiški knygynai ne tik biznieriai, bet ir kultūrregeriai. Tą garbingą vardą jie seniai įsigijo. Vokiečių literatūrą padarė ne vien rašytojai, bet ir knygynai. Daro jie tai ir dabar. Tradicija, kultūringumas, reikalo supratimas.

Laimingas E. M. Remarque, kurį rusai įvertino, kad vakarų fronte *iš tikrųjų* nieko naujo, tik todėl laimingas, kad pateko į gerą leidyklą ir buvo platinamas vokiškų knygynų. Kas būt su juo atsitikę, jeigu jis būtų, pavyzdžiui, lietuviškiem leidėjam ir knygynam atitekęs? Tur būt, būtų pasikoręs. O vokiškų knygynų langai dar ir šiandie už jį agituoja didžiausiais plakatais. Bepigu tada pasiekti knygai milijoninio tiražo.

Rašytojas, leidėjas, knygynas pas vokiečius dirba iš vieno. Net prakeiktas kapitalizmas,

įsigalėjęs vokiečių knygų rinkoje, šios vienybės nesuardo, vokiško rašytojo nepavergia ir nesugniuždo. Pereitą pavasarį, tiesa, buvo atsitikimas, kad vokiškos knygos pasaulis krūptelėjo. Berlyne iš šešto aukšto pro langą iššoko proletariškas poetas *Oskar Kahnel*, autorius maištingų knygų „*Steh auf, Prolet!*“, „*Strasse frei*“ ir kt. Atrodo, kas darbo biurgeriškai daliai, galėtų tik pasidžiaugti, tačiau nejaukus nerimas perėjo per visą vokiečių literatūrą. O kažin, jei visi lietuviški rašytojai susitarę nušoktų pro kokios nors palėpės galą kokio nors dviejų aukštų namo Laisvės Alėjoje, — einu laizybų, — nė šuva nesulotų. Tokia jau mūsų šuniška laimė, kad lietuviška knyga tik knygnešių laikais buvo reikalinga, dabar kam ji... dabar mes nepriklausomi... O, laimingieji knygnešių laikai! Kur Jūs, žilagalviai seniai, užantyje Lietuvą išnešioję, mes, jaunoji lietuviškos knygos karta, Jūsų pasigendam, be Jūsų mum nepadaryti lietuviškos literatūros.

Nesmagu žiūrėti pro vokiško knygyno langą: čia viskas yra, ko mum trūksta. Tik todėl, tur būt, sentimentali lyrika taip širdį graužia.

Kas bus kitam „Trečio Fronto“ numerį?

Rūpinsimės pirmiausia tais, kurie mum artimiausi. Šiame numery skaitytojai matė moderninės latvių lyrikos pavyzdžių. Kitam, vykdydami Baltijos respublikų rašytojų artimesnio bendravimo idėją, idesim naujosios estų modernistų kūrybos vertimų ir straipsnį apie moderninę estų literatūrą.

Bus taip pat informacinių straipsnių apie užsienio literatūrinį gyvenimą: meną, sroves, žurnalus etc.: švedų poeto Henry Parland apie naująją Skandinavų kūrybą, P. Laurinaičio apie SSSR beletristiką, K. Lino apie vokiečių literatūros žurnalus ir k. k.

Straipsnis apie šandie labai aktualų klausimą — reportažinis romanas ir reportažinė apysaka. Be to, Rašytojų Aktyvistų Kolektyvo daug kūrybos buvusiųjų ir naujų autorių, kurie dėl įvairių priežasčių nepateko į šį numerį.

Naujo „Trečio Fronto“ numerio laukit apie ateinančias velykas.

gentų biurokratizmą ir net niekieno nepažintas eina į ateitį drąsus ir jaunas, kaip pridera jaunam, stipriam ir sveikam organizmui, koku jis nori taip pat matyti ir Lietuvą.

Mūsų kultūrinio gyvenimo laikrodis turi pagaliau irgi išmušti dvyliką valandą ir grąžinti kultūrą į teisėto jos savininko ir ko-votojo už ją—lietuviško berno—rankas.

Lietuvis ir per daug lyriškas, todėl šalin lyrika, tegyvuoja faktai. Mano reikalas rašyti apie vokiškos knygos faktus. Štai pro langą žiūro ištisom eilėm gražiai įristi vokiški klasikai. Toki patenkinti ir toki ramūs, lyg būtų nejuokais rimtą darbą atlikę. Ne tik mane, bet ir vokišką biurgerį gundo pasiimt po pažaste desėtką kitą tokių gražių, taip gražiai aptaisytų tomų. Pas vokiečius knyga ne sugulovė ir ne meilužė, bet žmona visam gyvenimui. Pas kiekvieną biurgerį rasi knygų spintą, prikrautą atstačiusią auksines Goethes, Siller'io ir tt. ir tt. nugaras. Laimingi tie vokiečiai, sakysite, pinigų turi, o aš manau, vokiškas biurgeris mažiau pinigingas, neg mūsų, tačiau daugiau kultūringas, o ir knygynas išmintingesnis: knygų lentynose jis nepūdo, bet išparduoda prieinamiausia kaina. Vokiška knyga tik naujai išėjus brangi, o po metų — jos kaina nupuola dešimtgdubai, ji patenka į antikvariatą. Antikvariška knyga pigesnė už grybus. O lietuviški knygynai bei leidėjai, tur būt, greičiau pasiryžę supūdyti arba silkėm vynioti išparduoti svarais, negu pigiai paleisti knygas į žmones. Medinės galvos. Jie verčiasi

prekyba tik su gimnazistais. Greičiau, gimnazijos, įsitaisykite vadovėlių ir sąsiuvinų kooperatyvus, nes tuo atliksite didelį mūsų kultūrai darbą, subankrūtysit visus Lietuvos knygynus.

Naujosios knygos vokiškas langas tikras akiplėša. Jis šaukia, agituoja, nepraleidžia praeiti. Čia visas vokiečių tautos gyvenimas, visi džiaugsmi ir sielvartai. Reikia gero storžievis, kad praeitum nepažiūrėjęs. Zmogus neturėdamas pinigų nueis į biblioteką pasiskolinti naujų jį interesuojančių knygų. Naujos knygos vokiečių knygynė beveik kasdien. Tūkstančiai spustuvių kasdien verčia į knygynus vis naujas knygas. Reikia didelio sumanumo, kad tos knygos būtų pastebėtos, skaitytojus suinteresuotų ir būtų išparduotos. Ir čia vokiečių knyginkas virtuožas. Jis žino, ko verta kiekviena knyga ir kaip jai skaitytoją rasti. Ir čia didžiausias jam pagalbinkas didžiulis knygyno langas (paprastai langais nesitenkina, taiso specialiai langus vitrinas), tikras knygų reklamos laikraštis. To laikraščio redaktoriui reikia pripažinti jei ne genialumas, tai bent dideli sugebėjimai.

Kas naujo šiandien vokiškos literatūros lange? — Štai, didmiesčio romanas „Berlin, Alexander Platz“ parašytas *Alfredo Döblin'o*, žymiausio šių dienų vokiečių prozaiko. Štai, antras didmiesčio romanas, parašytas impresionisto-expressionisto *Franz'o Werfel'io* „Barbara oder die Frommigkeit“ apie Vienos revoliucijos dienas bei pokarinę krizį. Toliau:—seno vokiečių prozos meistro *J. Wassermann'o* „Columbus, der Don Quichote des Ozeans“, biografiškas romanas. *Oskar Maria Graj* „Kalender-Geschichten“, apy-

sakos iš vokiškos liaudies gyvenimo. Ekspresionistas (žinoma, buvęs) K. Edschmid „Lord Byron“, irgi biografiškas romanas. Karo romanai: — jų devynios galybės, štai nauja knyga pagarsėjusio „Soldat Suhren“ autorians *Georg von der Vring* knyga apie karo belaisvius „Camp Lafayette“. Štai ir ištisa antologija „Der Krieg“, kur surinkta visa žymiausio, kas vokiečių apie karą parašyta. Ir tt. ir tt.

O štai poezija. Knygutės taip gražiai atrodo, kad kas kitas ir negalėtų jose būti. O vokiečiai visgi šventvagiškai vadinasi „Denker - und Dichterland“. Pas vokiečius poetų reta. Daugiausia filosofuojantieji buvėriai. Tačiau yra poetų, kurių darbai reikia priskirti prie geriausių šios literatūros darbų, pavyzdžiui, kad ir užpėnai mirusio *Klabund'o*, rytų lyriko ir vertėjo, kurio dabar išėjo rinkiniai eilėraščių ir „Dichtungen aus dem Osten“. Jo vertimais naudodamasis (spėju, tikrai nežinau) ir mūsiškis Butkų Juzė davė mum gražių persiškų rubajatų, už kuriuos, deja, jam teko nukentėti nuo A. Jakšto dėl bedievytės platinimo, o nuo B. Sruogos už sekimą Deržavinu(!). Ir supaisyk kartais mūsiškes mandrias galvas: vienas muša, o kitas gvoltavoja persų žvaigždėtos išminties poetą Omar Khayyâm, gyvenusį prieš tūkstantį metų. Tačiau, dovanokite, aš vėl iš netyčių padariau ekskursiją į Lietuvą. Iš vokiečių poetų galima dar pažymėti R. Dehmel'į, R. M. Rilke, neseniai mirusį vokiečių lyrikos revoliucionierių Arno Holz, J. R. Becher'į*) ir kt. Be to, šiom dienom išėjo poeto ir dramaturgo *Ernst Toller* eilėraščių knyga „Verbrüderung“. Na, ir daugiau. Pas vokiečius lyriška gamyba kad ir sumažėjus (žydėjo ji pirmais pokariniais metais), tačiau kalbėti apie kokį nors ypatingą krizį vargu galima. Dabar tik vokiška lyrika darosi daiktingesnė, reališkesnė, ieško griežtų formų ir galutinio atsipalaidavimo nuo bekraujo expresionizmo.

O kaip pas vokiečius su verstine literatūra? Vokiečiai verčia ir net per daug. Visi klasikai, visos rusų, prancūzų, anglų, italų, ispanų ir tt. literatūros naujienos galima gauti vokiečių knygyne. Ypatingas susidomėjimas rusais. Bet vokiečiai visa kuo domisi. Pro vokiško knygyno langą dairosi ir „Afrika Singt“, negriškos lyrikos antologija, ir jugoslava *Ivan Cinkar* „Der Knecht Jernej“.

*) Becher'io grupė pradėjo leisti žurnalą „Die Linkskurve“, tačiau apie tai kitą kartą, kai rašysiu apie vokiečių žurnalus.

J. RADŽVILAS

PAMOKSLAS BROLIAM

Broliai!

Čia ne bažnyčia, o pamokslą vis dėlto sakyti reikia. Verkiant reikia. Ir sau pačiam ir kitiem.

Mes visi dar žali nesubrendėliai. Žalių laukų šieną atsiduodam. Iš sodžiaus gryčių į kaukiantį, akmeninį miestą suplūdę—dideliame kūrybos darbu užsimojam. Dideliame, lyg pats gyvenimas. Trykstančiam ir neaprepiamam.

Krūtinėse marės jauno žalumo, marės pasiutiško veržimosi — ir, broliai, būkim atviri — mum dar daug trūksta jėgų ištesėt savo užsimojimam. Broliai — mes silpni, mes nesubrendę, mes nepasiruošę — ir visa mūsų jėga tik tame: ar mes suprasim tinkamai savo silpnumą!

Mes ateinam. Mes—trečioji karta. Ir aplink mus—nykuma. Tokia, kad net ausys spengia. Ir mes veržiamės iš tos nukumos. Iš to patamsio. Purvino, klaikaus ir juodo. Beprasmiško. Mes veržiamės į kažką šviesesnį. Aiškesnį. Prasmingesnį.

Broliai—mes einam pirmyn!

Tiktai pirmyn.

Ir ne mes vieni. Kartu su mum veržiasi šimtai tūkstančiai. Kartu iš nykumos. Kartu

ir rumunai *Panalt Istrati* „Die Haiduken“, nekaltant apie lenkus arba latvius, kurių beveik kiekviena žymesnė knyga išeina ir vokiškai. Keista tik, kad lig šiol nieko nėra pas vokiečius iš lietuviškos literatūros. Bet čia vargu kalti vokiečiai... Tai ko gi tada daugiau? Tik žinot ką, vyrai ir moterys, rimtai ir iš širdies sakau: jei smaugiamės, tai greičiau išsismaukim, o jei ne, tai mūsų tautos atstovus pradės po Europą važinėti cirkai ir, žinoma, bus dar viena reprezentacija mūsų tautai.

Tokių nesmagių minčių apstotas skubiai pasitraukiau nuo vokiško knygyno lango. Kam man knygynai. Juk aš irgi lietuvis. Atstovas tos tautos, kuri neužilgo gal pradės konkuruoti su kokiais nors papuasais...

Viena, 1930.

iš lūšnų. Kartu į kažką šviesesnį, prasmingesnį.

Nėra kelių. Arba jie labai neaiškūs. Nėra jėgų. Arba jos dar nesukilę. Reikia rast kelią! Reikia sukelt jėgas.

Mes esam pašaukti. Arba bent mes jaučiam savo pareigą, tiesiog uždavinį—ieškot to kelio, surast tą kelią. Prikelt tas jėgas. Pagaliau — sukurt tas jėgas! Mes norim žadint kraują. Mes norim būti burnom šimtų ir tūkstančių.

Taip. Mūsų norai nekreivi. Bet jie pasiutiškai platūs. Mūsų užsimojimai be priekaišto. Bet jie baisiai dideli. Lyg kalnai. Lyg marės. Lyg pats gyvenimas.

Broliai—ar mes turim tiek jėgų? Broliai — ar nesulinks mūsų pečiai? Ir ar mes ištesėsime? Ne, ne baigti, bet nors tinkamai pradėti. Mes — žali nesubrendėliai, mes — kurie išeinam priešaky trečios kartos.

Ar mes jaučiam atsakomybę? Ir prieš save ir prieš kitus. Taip—broliai—ar mes jaučiam atsakomybę, pasiimdami tą našta, ištardami tą žodį? Žodį šimtam ir tūkstančiam.

Reikia jaust tą atsakomybę visa širdim ir visom gyslom. Visa savo prasidedančia buitim. Dėl to, kad darbas, kurio imamės, didelis ir reikšmingas. Dėl to, kad tas darbas vardu—kūryba.

Prieš mus lietuvių literatūros pūdymai. Nedavarytos vagos. Kurmiarausiai. Pigi ir kartais naiviai niekšiška smulkybė. Miesčioniškumas. Mes išsigąstam to skurdo. Tos dvasinės luošybės.

Mes iškeliam naujas vėliavas su naujais šūkais. Mes nutraukiam senas tradicijas. Mes pasakom sudie žilgalviam autoritetam, sudie seneliui romantizmui, sudie tam literatūriniam bankrotui.

Naujaip težydi svietas!

Mes ieškom naujų pagrindų, kuriais pasirėmę norim kitaip apžvelgti ir gyvenimą ir kūrybą. Mes veržiamės pirmyn naujų vertybių kurti. Mes užsimojam palaužt tą mūsų literatūros skurdybę. Mes norim iškelt kūrybinį žodį. Į pačias jo jėgas ir reikšmės aukštumas.

Ir kas prieš tai? Kas prieš šitą reikalingumą?

Broliai—mūsų linkmė teisinga. Mūsų kelias—tiesus.

Ir vis dėlto, ir vis dėlto — būkim atviri! Būkim atviri ir paklauskim: ar mes patys dar neprisidedam prie tos mūsų literatūros skurdybės? Mes—žali nesubrendėliai. Mes—trečioji karta.

Turėkim drąsos. Turėkim atvirumo. Mokėkim prisipažinti.

Trečioji karta. Kas ji? Kaip mes ją suprantam? Maždaug vienos galdynės, vienu metu žmonės? Maždaug viena generacija?

Taip.

Broliai — bloga! Broliai — daugiau negu bloga! Mes, mes patys, ta trečioji karta, tie nesubrendėliai atviriausiu būdu palaikom mūsų literatūros skurdą ir menkystą. Mes, kurie išeinam trečiuoju frontu prieš gyvenimo dvasios suubagėjimą.

Kaip — jūs netikit, broliai! Jūs nematot! Jūs neprisipažįstat!

Ar ne mes užsimojom rašyti savo kraują ir savo širdim? Ar ne mes norim duoti žodį, kuris degintų, kuris būtų gyvas, lyg pats gyvenimas? Ar ne mes?

Ir ar ne mes dar ligi šiol daugeliu atvejų teberašėm su naiviausiu dirbtinumu su tuščiausia nenuovoka?! Ir vietoj degančio žodžio ar ne pas mus išeidavo kartais apgailėtina menkybė? Skurdus jaunos širdies kraipymas?!

Broliai — neįau ne taip?

Ar ne mes skelbiam aršiausią kovą miesčioniškumui? Tai pasiutusiai dvasios ubagyste. Ar ne mes traukom saitus su viskuo — kas sena, kas atgyventa?

Broliai—ar ne taip?

Mes dar nedirįstam galutinai pasukt prieš srovę, prieš vėją. Mes dar svyruojam. Žaliais beržais kūrybos ir gyvenimo kryžkeliose. O reikia sukt prieš srovę—į naujus kelius, į naujo gyvenimo neaprėpiamas platumas.

O reikia, broliai — prieš vėją!

Mūsų vargšėj literatūroj daug nykumos. Daug klaidžiojimų. Net nesąmonių. Bet mes — galų gale—prisigyvenom jau ir bankrotu.

Paskutiniųjų metų lietuvių poeziją beatstovauja vien gimnazistų „kūryba“. Ligi beprotiškumo luoša ir išsigimusi. Ligi pasibaisėjimo tuščia.

Ir dar baisiau tas, jog atsiranda žmonių, kurie ieško toj „kūryboj“ gyvenimo atspindžių, kurie jos pasibaisėtiną luošybę bando vertint rimtais, estetikos normom pagrįstais argumentais.

Naivybė! Liūdnas nesusipratimas. Čia ne „kūryba“, čia visiškas literatūrinis idiotizmas. Nemokšumas. Nesusipratėlių darbas. Visiška nenuovoka nei apie kūrybą, nei apie literatūrą.

Broliai, skandalas!

Laikas suprast: daug mūsų naujosios poezijos ubagiškumo pareina nuo to, jog jos

kūrėjam trūksta pačio paprasčiausio: pagrindinio literatūros istorijos ir dabarties supratimo, menkiausios estetiškos nuovokos. Taip — to ir tik to.

Tas faktas labai „proziškas“. Labai negilus. Labai pedagogiškas.

Bet tai faktas—ir negalima užmerkt akių.

Taikos teisėjas pretenduoja tapti vyriausiu mūsų naujos poezijos kritiku. Broliai, bus dar didesnis skandalas, kai tokių pretenzijų pareikš ...pedagogas!

Broliai! Nesakykit, jog tai neliečia mūsų. Jog mes kažkur aukščiau.

Taip, mes atskiras frontas.

Bet mes visi—trečioji karta. Mes visi—taip pat žali ir taip pat nesubrendę. Iš tų pačių laukų ir gryčių.

Ką daryt? Ką daryt, kad nebedidintumėm mūsų literatūros skurdo?

Broliai—atviriau! Nebijokim įvertint tikrosios savo padėties. Dėl to nesumenkėsime.

Gyvenimas prieš mus platus. Gyvenimas skiria mum didžiausius uždavinius. Ir nėra kas mus pavaduotų. Net nėra kas su mum varžytų. Ir mes galim nebijoti atvirumo. Su mum visa, kas tik yra geriausio tėviškėj. Su mum —šimtai ir tūkstančiai.

Ir vis dėlto nebus pesimizmas. Vis dėlto nebus spaudymas sau veidan—jei mes prisipažinsim savo silpnumą, savo nesubrendimą. Nebus nusižeminimas, jei pasisakysim šiandien esą silpnesni net už tuos, kuriais nebesitenkinam ir prieš kuriuos stojam į mūšį.

Mūsų jėga — savo silpnumo tinkamame įvertinime.

Mes nesam bejėgiai. Mes jaučiam po kojų tvirčiausią pagrindą, ir mūsų ateities dienos — neaprepiami laimėjimai.

Taip, reikia turėt savigarbos.

Taip, reikia žinot savo vertę ir vietą.

Bet.

LITERATŪROS SENIENŲ SANKROVA

Nenusiteikę duoti ilgos 1929 metų literatūrinės apžvalgos, kurios nė vienas bent kiek save gerbiaus žmogus nenorėtų skaityti, ryžomės čia paduoti trumpą visų literatūrinių srovių išleistų leidinių sąrašą:

1. Romantikai, kad ir skaudžiai romantizmo teismo nugesinti, vis dar liepsnojo: ir eilėm, ir pjesom. Vaičiūnas išėjo patriotišku kalambūru „Liepsnojančios širdys“. Šiaipjau visoki romantikų kūrybiškąjį „pasiekimą“ geniališkai apvainikavo Gilbonis.

2. Mistikai, kitaip pasakius, mistikas, t.y. J. A. Herbačiauskas per kan. J. Tumo užtarimą ir kažkieno „aukšto“ malonę išleido savo iš pradžių draustą knygą „Dievo Šypsenos“.

3. Simbolistai, Fausto Kiršos atstovaujami, skaisčiajai švietimo (ministerijos) saulutei užgęsus, subyrėjo— „Pelenais“.

4. Saldieji realistai baisai apsidžiaugė, lyg gelžgalėlį radę, kad jų eilės dar nesibaigia: Lazdynų Pelėda viena mirė, bet liko kita gyva Laz. Pelėda ir kartais į „Židinį“ parašo! Gerb. Vaižgantas „Dėdėm ir Dėdienėm“ dėdino mūsų romaną beigi vedybom intere-

savosi: senatvėj daug „šeimos vėžių“ jam paaiškėjo...

5. „Keturi Vėjai“, septyneris metus kaninėsi, 1929 metais pagaliau pasiekė savo idealą. Jų iš pirmos dienos peršamas konstruktivizmas, kuris suvedamas į telegramų stilių, pagaliau įsikūnijo kombinizmo forma. 1929 metais pasirodė du plačiai visuomenei maža težinomi jų literatūros kūriniai, parašyti telegramos forma:

a) *Užuojautos telegrama* prof. Voldemarui po atentato ir

b) *Pasveikinimas kan. J. Tumui* jo 40 metų literatūrinės darbuotės sukaktuvių proga.

Lyrikoj jų taip pat sukurta daug rimtų dalykų:

Jonas myli Marijoną,
Marijona myli Joną
Dzingul dzingul dzingeliukai
Dzingeliukai dzin dzin dzin.

Jonas myli Marijoną,
Marijona myli Joną
Dzingul dzingul ir t. t.

Jonas myli Marijoną,
Marijona myli Joną
Dzingul dzingul dzingeliukai
Dzingeliukai dzin dzin dzin.

Taip ligi begalybės. Litas už eilutę.

6. Paminėtini ir draugysčių santykiai. Čia patiekiam prad. mokyklai bei liaudžiai vieną

Bet vis dėlto, broliai, mylimi plunksnos broliai, mes turim būt pirmieji, kurie išdrįstam prisipažinti savo silpnumą ir jaunoje lietuvių literatūroje iškeltą naują — kitur nesutinamą — šukį: *mokytis!* Mokytis literatūros. Mokytis kūrybinio darbo. Paprasčiausia ir realiausia šio žodžio prasme.

Mokytis!

Taip. Toks šakis galimas tik mūsų literatūrinėj skurdybėj. Bet jis būtinas — ir jo netenka gėdytis.

Tame visas mūsų atvirumas ir pažanga.

Mum — jauniesiems — reikia išeit pagrindinę literatūros mokyklą. Su klasikais ir su didžiaisiais kūrybos milžiniais. Taip, kaip reikalaujama geroj programoj. Reikia pralaužt mūsų jaunojo rašytojo diletantizmą, ignoraciją, nenuovoką. Reikia praplėst jo akis. Kitaip mes amžinai trokšim siaurame savo kasdieniškume. Kitaip amžinai gyvensime dvasinės skurdybės lukšte.

kita greitakalbio pavyzdį:

Balmontą Gira gerai giria,
nes Balmontas gerai giria Girą.

Škliaras Girą gerai giria,
nes Gira Škliarą.

Škliaras Vaičiūną,
Vaičiūnas Škliarą
be galo gerai giria.

Šiuo kartu tiek tegalėjom pasidalyti su skaitytojais žiniom apie pereitų metų literatūros kūrinius. Kaip matome, nusimint nėra ko — „litovskaja literatura procvietajet“.

ILGŲ AUSŲ ISTORIJĖLĖ

Su durnu du turgu.

Žmonių priežodis.

Gyveno vienos Ilgos Ausys, ir tos Ilgos Ausys mergautine pavarde buvo V. Bičiūnu vadinamos. Jos mito viskuo, ką tik griešnas pasaulis gali sugalvoti, o dirbo ir šnekėjo tiek daug apie be galo daug visokių dalykų, kad skaitytojam ir klausytojam net slobna darydavos. Ir jos buvo nepavydėtina populiarios, kaip, pav., populiarius yra mūsų „rašytojas“ Arėjas (Leonas) Vitkauskas.

Taigi tos Ausys linko, linko ir maskatavo.

Maskatavo jos apie meną (visų labiausiai), apie nemeną, apie grafiją ir parnografiją; apie

Broliai reikia mokytis!

Ne — jūs nesistebėkit. Ne — jūs nesakykit, jog visa tai išgalvota tuščiam ir iš nieko. Jog visa tai nebe mum, kūrėjam.

Tai šiandien turi būti svarbiausia. Ir tai taip keistai atrodo tik todėl, jog visą laiką tylėta. Mes buvom per daug įvertinę patys save.

Pas mus labai lengva įsigyt rašytojo vardą. Net per lengva. Nuo šiol reikia statyt didesnių reikalavimų. Patiem sau.

Literatūra negali būti skaitytojui pareiga. Negalima reikalauti, kad skaitytojas skaitytų mūsų knygą verčiamas pareigos — „palaikyt saviškius“. Rašytojas savo mintim turi stovėti aukščiau už vidutinės inteligencijos pilietį. Tik tokiu atveju jis bus visuomenės minčių reiškėjas ir kelio rodytojas. Mes vargu tegalim atstovauti net savišką visuomenę. Ir todėl visiškai teisingai daroma — jei mūsų neskaitoma. Jei mes neturim beveik jokio poveikio.

maną, sutaną, pontopidaną; apie sadizmą, klizmą ir chuliganizmą, o linko jos tik prie vieno. Jos linko prie litų...

Ir, štai, tos Ilgos Ausys ilgai maskatavo, kol sumaskatavo gyvus 44 lietuviškus poetus.

(Iš tikrųjų daugiau jos surado, bet per aritmetikos nečystą mokėjimą — nečystai iki 44 tesuskaitė).

O kadangi reikia rasti trūkumas ir koks nors *kilnus trūkumas*, todėl susapaliojo, kad idealizmo per maža, o pesimizmo per daug. Į 44 skaičių neįrašęs Kubilevičiaus, paskiau jį už nosies per pusę puslapio tampo. Tą pat padaręs su Venclova, paskiau per visą puslapį terškina. O štai šiame labai optimistiškame V-os posme:

Vis tiek! Tolyn, kur neša akys!

— — — — —
Juk visos šalys pučia ragą
ir tūkstančiai pasaulių dega,
kai mūs žirgai kanopom skelia
uolynais ir kalnais sau kelį!

Ilgos Ausys randa *didžiausią pesimizmą* (!). Ir aplamai, Dieve, jeigu Tu kur nors esi, neleisk profanuoti taip lietuvių poezijos ir meno, jeigu Tu bent kiek gali.

O mūsų kolektyvas tik vieno norėtų, kad radiofoną greičiau Šv. Dvasia apšviestų ir tokių niekų nebeprireistų per radio *apmokamai* skalyti, kaip Ilgos Ausys su 44 padarė.

J. M.

Nėra ko pykti. Tai nupelnyta.
Bet tam—pagaliau—turi būti galas!

Mes atmetam įkvėpimą. Tą įkvėpimą, kurio vardan gimdoma visa toji mūsų literatūros skurdybė. Bet mes paliekam darbą. O darbas pripažįsta kvalifikacijas, jis pripažįsta specialistus.

Broliai - mes turim būti literatūrinio darbo specialistai, kūrybos specialistai. Pagaliau ir plunksna turi turėti reikiamos kvalifikacijos.

Velniop ta durna manija, jog ir nemokšai gali kurt naujas vertybes!

Netenka nė kalbėt, jog rašytojas turi žinot, ką jis dirba ir kaip jis dirba. Tai prietaras — jog kūrėjas gali būti indiferentas, be savos pasaulėžiūros ir įsitikinimų, be vairo, diletantas.

Broliai, mes jau turim, rodos, maždaug vienokią bazę.

Tai—nuolat pirmyn! Prieš srovę ir vėją.

To šiandien ir užtenka. Tai mus suartina.

Ir tuo remdamies mes sudarom bendrą frontą.

Gal būt, mes daug klajosim. Gal būt, prieisim kryžkelių. Išsiskirsim ir vėl susitiksime. Bet mes būsim pateisinę save, jei nuolat eisim pirmyn. Mūsų klaidos bus mum atleidimas, jei mes būsim kūrybos specialistai, jei mes meisteriškai valdysim ir mintį ir žodį.

Todėl—reikia mokytis!

Mes turim savo pečiaais išnešti be galo svarbią našą. Ir tą mes turim atlikti meistriškai gerai. Nes po mūsų kojų pagrindas — lyg akmuo. Nes mus neturi kankinti abejonės. Nes mum reiškiamas pasitikėjimas — šimtų ir tūkstančių.

Mes turim jaust atsakomybę prieš tuos šimtus ir tūkstančius. Ir nebegalim toliau veist tos beprotiškai baisios literatūrinės skurdybės.

Broliai — mum reikia mokytis!

Tebūna taip.

Ką dirbam

— **Jonas Šimkus** pereinę metų gruodžio mėn. išleido antrą savo eilėraščių knygą „P a s a k o s i š c e m e n t o“. Knygos viršelį darė dail. J. J. Burba.

— **Bronys Raila** paruošė ir jau spausdina pirmą eilėraščių (lyrikos ir poemų) rinkinį „B a r b a r a s r ė k i a“. Knyga iš spausdintų išeis vasario mėn. pradžioj; joje bus jau spausdintų ir naujai parašytų eilėraščių. Rinkinys žada būti įdomus kaip meniškumui, taip ir kultūriškumui atžvilgiu. Be to, pastaruoju laiku Br. Raila rašo naujų apysakų.

— **Petras Cvirka** jau seniau yra paruošęs nemažą tomą novelių iš šių dienų Lietuvos gyvenimo „S a u l ė l e i d i s N y k o s v a l s č i u j e“ ir žada dar prieš šių metų vėlykas išleisti.

— **Kazys Boruta**, kuris dabar gyvena užsieniuose, taip pat galvoja apie aktingosios kultūros akciją ir tuo tikslu projektuoja aktingosios kultūros žurnalą „P R O T E S T A S“. Dabartinį momentą laiko ne kūrybai, bet medžiagai rinkti patogiu. Dėl to pasigenda artimumo su Lietuva. Feljetoniško romano „Namas N 13“ toliau nebus spausdins, bet medžiagą žada perdirbti į „Dviejų Nolių“ apysaką. Eilėraščių turi keletą rinkinių, bet negali spausdinti. Mano, kad nuo eilėraščių reikia pereiti prie poemų. Prozoje dirba prie apysakų „A k m e n s a n t k r ū t i n ė s“, „A p y s a k o s a p i e m o k y t o j a T y l e n i“, apie

knygnešius ir d. k. Be to, nurodo, kad būtų labai dėkinga medžiaga biografiškam romanui apie kun. Strazdelį.

— **J. Radžvilas**, rašytojų aktyvistų kolektyvo narys, dabar gyvenęs nepakenčiamiausiose literatūriniam darbui sąlygose, parašė svarbų veikalą „L i t e r a t ū r o s k r i t i k o s p a g r i n d a i“, kuris dailim bus spausdinamas 1930 m. „Kultūros“ žurnalo numeriuose. Tai būsiąs pirmas rimtas mėginimas bliviai pažvelgti į šią be galo pas mus padrikusią literatūros mokslo šaką.

— **Antanas Venclova** šiais metais projektuoja išleisti pirmą savo apysakų rinkinį „Ž m o g u s t a r p p i ū k l ų“. Šiame numeryje pradėta spausdinti to pat vardo apysaka nebaigta ne dėl autoriaus kaltės. A. Venclovos apysakų pastaruoju metu yra išversta į rusų ir į žydų kalbas.

— **pranas morkūnas** turi paruošęs imazinistiškų dadaistiškų eilėraščių knygą „d a i n u o j a d e g e n e r a t a s“.

— **Kazys Kiela** taip pat rašo naujų apysakų. Pereinę metų vasarą išėjusi jo novelių knyga „L i k i m o g r i m a s o s“ skaitančioj publikoj turi pasisekimo; kai kurie dalykai buvo išversti į latvių kalbą ir išspausdinti pažangiojoj Latvijos periodikoj.

— **Petras Čiurlys** ir **Antanas Biliūnas** turi parašę nemažą trumpų novelių, groteskiškų apsakymėlių ir t. t. Kituose gazetose numeriuose pasistengsime skaitytojus plačiau su jų darbais supažindinti.

— **Antanas Tulys**, pažangus Amerikos lietuvių jaunas beletristas, pakviestas mūsų gazietoje bendradarbiauti.

— **Rašytojų Aktyvistų Kolektyvas** netolimoje ateityje projektuoja žymiai išplėsti savo akciją įvairiose meno ir kultūros srityse. Darbų plane numatoma: 1) rašytojų aktyvistų pastangos sudaryti atskirą, vieningą brolių literatų organizaciją; 2) Aktyvistų Kolektyvo knygų leidyklą: poezijos, beletristikos, dramos, antologijų, teoretiškų straipsnių etc. knygom ir rinkiniam leisti; 3) Baltijos respublikų moderniškių progresistų kūrinių vertimas ir spausdinimas „Trečiam Fronte“, kituose laikraščiuose ir vėliau atskirais leidiniais; 4) plati informacija apie Baltijos — suomių, latvių, estų, — Skandinavijos, Rusijos, lenkų ir Vak. Europos literatūrinį ir kultūrinį judėjimą; 5) **Glaudžių santykių palaikymas su Baltijos jaunaisiais rašytojais modernistais, Internacionalo steigimas etc.**

Tai mūsų planai, kuriuos visom išgalėm stengsimės įgyvendinti. Bet šiuo tarpu didžiausias mūsų troškimas — kad atkingosios literatūros gazieta „T r e č i a s F r o n t a s“ būtų vis: aktuali, nauja, reikalinga, įdomi. Tiesa, gal ne viskas joje buvo pakankamai gerai atlikta (tai nelengvas darbas, juo labiau, kad šiais laikais laikraštis tenka redaguoti ne vien tik redaktoriui), taip pat ne visi dedamieji gazieton kūriniai griežtai atitiks mūsų nusistatymus. Mes dėsime ir tokių dalykų, kurie, nebūdami atkingi ir svarbūs savo turiniu, yra įdomūs, nauji formos, poetinės technikos atžvilgiu. Jie lygiai aktualūs, lygiai mum svarbūs ir brangūs.

Gazietą leisim tuo tarpu maždaug kas 3 mėnesiai. Tikimės, prie mūs prisidės ir mus parems visa gyvoji Lietuvos jaunuomenė.

Redaktorius · leidėjas **ANTANAS VENCLOVA**

Redakcinę kolegiją sudaro **BRONYS RAILA, JONAS ŠIMKUS ir ANTANAS VENCLOVA**

„Spaudos Fondas“

Lietuvoje yra rimčiausiai vedama ir turinti didžiausio pasitikėjimo kooperatinės spaudos gaminimo ir platinimo bendrovė

Literatūra lietuvių, vokiečių, rusų ir kitom kalbom

Mokslo priemonės, rašomieji reikmens

Per „Spaudos Fondą“ patogiausia išsirašyti knygos ir žurnalai iš užsienio

Skubu Tikslu Sąžininga

„Spaudos Fondas“, Kaunas L. Alėja 62

Literatūros broliam

Broliai! Rašytojų Aktyvistų kolektyvas — ne biurokratinė įstaiga „Trečias Frontas“ — ne vien mūsų, bet ir jūsų gazieta.

Jaunieji! Mes netikim oficialiais literatūros autoritetais. Mes pasitikim tik jum. Jei jum įkyrėjo trafaretai ir šablonai, jei nepakenčiat sustingimo ir mirties, jei mylit kovą ir gyvenimo progresą — su mum kartu! Kelias atviras visiem! Siųskit raštų, pageldavimų, nuomonių apie gazietos turinį ir jos sutvarkymą. Mes palaikysim su visais glaudžiausius santykius ir atsakysim į laiškus. Mes nelaikom savęs išrinktaisiais — visiem atviros durys statyti literatūrą. „Trečias Frontas“ — visų jaunųjų ir gyvųjų reikalas.

**Mūsų kelias —
gyvyn
gilyn
platyn!**

**Jaunieji
Literatūros Broliai,
aktyvyn!**

Redakcija ir adm. Kaunas, Prūsų g. 8, b. 3,

„Trečiam Frontui“.

VALSTYBINIO APDRAUDIMO ĮSTAIGA

patogiom sąlygom draudžia

nuo ugnies

trobesius, gyvullus, javus, ir visokį kilnojamąjį turtą;

nuo kritimo

— dėl ligos ir nelaimingų atsitikimų
— gyvullus.

Apdraudėjai dalyvauja pelne

Smulkiau apie draudimo sąlygas galima sužinoti:

- 1) V. A. Įstaigos valdyboje Kaune, Mickevičiaus g. 55 nr. (Telef. 204 ir 595)
- 2) Pas įstaigos inspektorius Šiauliuose, Mariampolėje ir Panevėžyje
- 3) Pas vietos agentus-tarplininkus visuose valsčiuose, miestuose ir miesteliuose.

Kiekvienas, kas nori eiti su gyvenimu ir neatsilikti,

turi skaityti vienintelį Lietuvos tos rūšies laisvos minties, mokslo, visuomenės, literatūros iliustruotą

„Kultūros“

žurnalą,

nes metams atsieina tik 20 lt., pusei metų — 10 lt., ketvirčiui — 5 lt. Moksleiviams metams — 16 lt., pusei m. — 8 lt., ketv. — 4 lt. Galima išsimokėti dalim pinigais ar pašto ženklais. Už 1 lt. siunčiame vieną numerį apsipazinti. Adresas: Šiauliai „Kultūros“ ž.

Įvairiausiems jaunuolių gyvenimo klausimam

nagrinėti nuo naujų metų leidžiamas populiarus dvisavaitinis žurnalas

„Jaunųjų Pasaulis“

kuriame bendradarbiauti sutiko mūsų žymiausi jaunieji rašytojai, poetai, daktarai, mokytojai, žurnalistai, advokatai ir kit.

„Jaunųjų Pasaulis“ bus naudingas ir įdomus kaimo jaunuoliui ir inteligentui, nes rašys apie visų Lietuvos jaunuomenės sąjungų ir organizacijų gyvenimą, užsienių jaunuomenės gyvenimą, papročius, apie įvairius išradimus, sveikatą, lyties reikalus, vyrų ir moterų santykius, meilę, dorovę, apie moterų ir vyrų m a d a s, mandagumą ir t. t.

„Jaunųjų Pasaulis“ bus gausiai paveiksluotas, spalvuoti viršeliai piešti dailininkų.

„Jaunųjų Pasaulis“ dės daug galvosūkių, skelbs įvair. konkursus, kurių laimėtojam skirs dovanas. Be to, žurnalas bus dedami skaitytojų paveiksiai. Iš anksto sumokėję prenumeratos pinigų metams, gaus veltui netrukus išeinančią J. K. Belecko knygą apie prostituciją, kurią perkant atsieitų 2 lt., ir 1931 m. gražų jaunimo kalendorių.

„Jaunųjų Pasaulis“ metams kaštuoja 5 litus, pusei metų 2 litu 50 ct., 3 mėn. 1 litą 50 ct. Nesivėlinkite, užsisakykite, kad gautumėte 1 nr., kuris jau išėjo.

Adr.:

Kaunas, Ožėškienės gatvė 21 nr. „Jaunųjų Pasaulis“

Mokytojui, studentui, moksleiviui ir kiekvienam švietuoliui susipažinti su „Aušros“ kūryba geriausia knyga J. Petruilio paruošta

„Aušros“ poezija.

Įvadas ir tekstai. Šv. M-jos Kn. T. K-jos 158 nr. pripažinta tinkama aukšt. mokykloms. Ji būtina einant mokyklose Šv. M-jos naująją programą — Vištelio „Regėjimą“ ir kitus aušrininkų kūrinius. Kaina 3 lit. Sukrauta Kaune, „Sp. Fonde“, Laisvės Alėja 62 nr.

Patogiausia fotografuoti Kaune, L. Alėja 47.

fol. „Renaissance“

Darbas sąžiningas, geras, greitas, skoningas. Atskirų asmenų ir grupių fotografavimas, vinjetų, fot. portretų gaminimas. Studentams didelė nuolaida.

Užeikite — įsitikinsite!

Rūbų siuvimo B-vė

„M A D A“

persikelė į Laisvės Alėja Nr. 34. Priima civilinių ir kariškų rūbų užsakymus iš geriausių anglų bei kitų užsienių firmų medžiagų, taip pat ir iš atneštos medžiagos.

Užsakymai atliekami skubiai ir rūpestingai, prižiūrint gerai prityrusiems siuvėjams ir sukirpėjui. Reikalui esant užsakymai atliekami per 24 val. Sąlygos geresnės kaip kitur, duodama išsimokėtinal. Taip pat priimami visokios rūšies rūbai patalpyti, išvalyti ir išprosuoti.

„Paramos“ kepyklos duona

duona be kepėjų prakaito,

nes čia minkoma mašinom, bet ne rankom, kaip tai yra daugumoje mažų kepyklių.

Kepamos šios duonos rūšys:

RAGAIŠIS — labai rekomenduojamas gydytojų, kaip turis daug vitaminų,
DUONA RUGINĖ, gryna,
PUSBALTĖ — PLIKYTA,
BALTA — PLIKYTA,

Bulkos ir pyragas (v. ruš. gr. miltų.

Kaina 1 litas

Tiražas 1.500 egz!

Karo cenzūros leista

Spausdino kooperacija „Raidės“ spaustuvė Kaune, Kęstučio 44. Telef. 758

